

Πολιτιστικά Δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ
και του ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

Αριθμός έκδοσης 37 • Μαρ.-Απρ.-Μάι. 2005

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ISSN 1106 5354

JK

1994

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

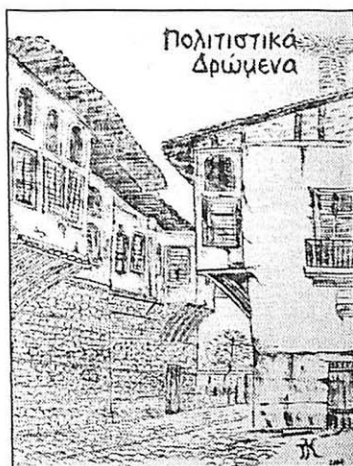
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ
ΜΑΡΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑ ΤΕΡΤΙΩΝ
ΠΡΟΤΕΡΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΑΚΑΡΝΙΑΔΗΣ
ΔΡ.
ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΜΑΤΣΗ ΚΑΡΑΛΑΤΣΗ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΕΡΤΙΩΝΗΣ
ΜΥΡΤΩ ΣΑΛΑΤΗ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΟΥΡΝΙΑΔΗΣ
ΤΕΣΣΑ ΒΛΑΧΟΠΑΛΗ
ΠΑΝΟΣ ΜΑΤΙΣΤΑΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΑΡΑΤΣΙΩΝΗΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΤΑΡΑΤΣΙΩΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΝΟΜΟΝΕΥΣΕΩΝ
ΟΥΣΟΝΑΤΣΟΠΟΥ ΧΑΡΟΥΛΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΡΕΥΣΕΩΝ
ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ
ΣΤΑΝΤΣΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΕΚΝΕΥΣΕΩΝ
ΧΙΟΝΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΝΙΚΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΜΥΛΩΝΑ ΟΛΓΑ
ΒΕΡΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΛΛΕΩΝ
ΚΟΤΣΑΛΟΥ ΠΑΠΑΡΗ ΒΟΥΛΑ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ
ΣΤΕΡΠΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
ΛΕΩΝΕΙΟΝ ΔΕΛΦΙΝΙΟΥ 15310 20134 • email: kimaia@vernet.gr
ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 25310 20134 • FAX: 25310 20134
E-mail: kimaia@vernet.gr • Web: kimaia.gr
© 2013 ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ

Εξώφυλλο: Β. Κοτσάλου-Πάπαρη
«Βεροιώτικο».

Πολιτιστικά Δρώμενα

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Αριθμός έκδοσης **37**

Μαρ.-Απρ.-Μάι. 2005

Ιδιοκτήτης

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Εκδότης

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Διευθυντής *Γιάννης Καμπούρης*

Υπεύθυνη Σύνταξης *Χαρά Λάμπρη*

Υπεύθυνος τυπογραφείου *Νίκος Καραμανλίδης*

Περιεχόμενα

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ, Βούλα Κοτσάλου-Πάπαρη	2
ΥΦΑΝΤΙΚΗ, Λευκή Σαμαρά	4
ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1967, Χρήστος Σκούπρας	7
ΒΙΟΤΕΧΝΟΔΟΜΗ: Η ΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ «ΠΟΛΗ», Κων/νος Α. Ζώκος	15
«ΤΟ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΕΝΟ ΠΟΥΛΙ» ΤΟΥ Γ. ΚΟΖΙΝΣΚΙ, Φωτεινή Χαμιδιελή	22
ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ - ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ, Βιβλιοπαρουσίαση	25
ΤΟ «ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ» ΤΟΥ PIERRE GRIMAL, Α. Α. Παπαγεωργίου	26
4ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΘΑΡΑΣ, Δ.Ε.ΤΟ.ΠΟ.ΚΑ. - ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΩΔΕΙΟ ΒΕΡΟΙΑΣ	34
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ, Δ.Ε.ΤΟ.ΠΟ.ΚΑ.	36
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	37

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα.

Το περιοδικό δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

Βούλα Κοτσάλου-Πάπαρη

Βιογραφικό Σημείωμα

Πάντα στην κορυφή, πυρογραφία

Η Βούλα Κοτσάλου-Πάπαρη ζει μόνιμα στη Βέροια και είναι παντρεμένη με δύο παιδιά.

Από μικρή αγαπούσε τη ζωγραφική και τα πρώτα μαθήματά της τα πήρε από τον αείμνηστο ζωγράφο της Βέροιας, Θωμά Βαφειίδη το 1979-1982, στην Αντιωνιάδαιο Σιέγη Γραμμάτων και Τεχνών.

Συνεχίζοντας την ενασχόλησή της με τη ζωγραφική τελείωσε τη σχολή ζωγραφικής της ABC. Έχει πειραματιστεί με διάφορα υλικά όπως λάδια, ακουαρέλα, ακρυλικά, κάρβουνα ενώ λαιρεύει τους καδρέφους και το γυαλί όπου τη συναρπάζει η διαφάνεια τους, η αντανάκλαση και η λάμψη που προσφέρουν.

Εκτός από τη ζωγραφική καιά καιρούς έχει ασχοληθεί και με καίτασκευές χρησικών αντικειμένων όπως βενετσιάνικες μάσκες, καδρέφους, αντικείμενα από πηλό, κοσμήματα, κλπ.

Σήμερα ασχολείται με την πυρογραφία. Μια μοναδική τέχνη που συνδυάζει τη ζωγραφική με την εγκαυστική του ξύλου.

Έχει εκθέσει έργα της σε πολλές

ομαδικές εκθέσεις της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Πραγματοποίησε την πρώτη της ατομική έκθεση με πίνακες ζωγραφικής και κοσμήματα στις 8-18 Μαΐου του 2001 στην Αντιωνιάδαιο Σιέγη Γραμμάτων και Τεχνών και ετοιμάζει τη δεύτερη ατομική της έκθεση με πυρογραφίες.

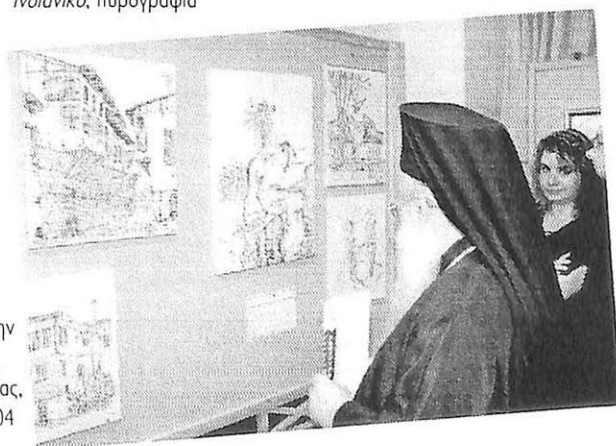
Από τον Ιανουάριο του 1989 μέχρι σήμερα, εργάζεται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη
Θ. Ζωγιοπούλου της Δ.Ε.Π.

Αρθρογραφεί στο τριμηνιαίο περιοδικό που εκδίδει η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού
«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ».

Άρθρα της έχουν δημοσιευτεί και σε τοπικές εφημερίδες (ΛΑΟ, Ημερήσια κ.λπ.)

Ινδιάνικο, πυρογραφία

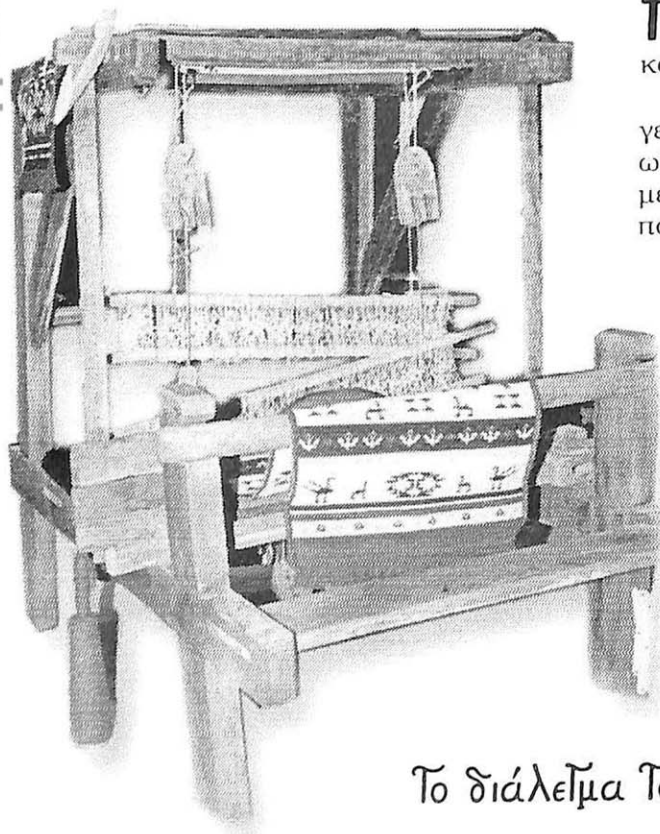

Έργα της Β. Κοτσάλου-Πάπαρη στην
έκθεση «Νέων καλλιτεχνών» της
Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας,
15 Αυγούστου-15 Σεπτεμβρίου 2004

ΥΦΑΝΤΙΚΗ

Τεχνική Του αρτάλειού
και # προσφορά στην οικιακή οικονομία

Λευκή Σαμαρά
Δημοσιογράφος

Η υφαντική αποιέλεσε την πρώτη γυναικεία παραγωγική εργασία, κυρίως στις βιομηχανικά καθυστερημένες χώρες, όπως συμβαίνει ακόμη και σήμερα.

Η υφαντική σαν οικοτεχνία, πρόσφερε στις οικογενειακές ανάγκες ένα εισόδημα, χωρίς να υποχρεωθεί η γυναίκα να λείψει από το σπίτι και να παραμελήσει τις οικιακές εργασίες και την φροντίδα των παιδιών της.

Στη Νάουσα, οι γυναίκες ύφαιναν το μειάξι που κοίταζαν στο σπίτι, έκαναν οι περισσότερες μόνες τους τα προικιά τους και παράλληλα, αν ήταν καλές τεχνήτρες του αρταλείου και προλάβαιναν, ύφαιναν και ξένα, κυρίως ζιλιά και βελένιζες, φλοκάτιες ή χωρίς φλόκο (νιούσκες) και είχαν μια οικονομική ανεξαρτησία, πολύ σεβαστή.

Η διαδικασία για την ύφανση ήταν πολύπλοκη και χρονοβόρα. Ήθελε ιδιαίτερη προσοχή και τεχνική για να βγει το υφαντό πυκνό, καλοχτυπημένο και όχι «τζανίλα» (αραίο ύφασμα που σιράγγιζαν το τυρί), ώστε να κρατήσει δυό και τρεις γενιές.

Το διάλεγμα του μαλλιού.

Το μαλλί, αγοράζονταν από τους κεχαγιάδες της Νάουσας, της Βέροιας και της Έδεσσας.

Οι Λαναράδες και οι Πεχλιβαναίοι, έφερναν το μαλλί από τη Σερβία, όπου το λανάριζαν και το πουλούσαν έτοιμο, λαναρισμένο.

Όσες υφάνιρες το αγόραζαν απευθείας από τους κεχαγιάδες, πρώτη τους δουλειά ήταν το διάλεγμα του μαλλιού.

Αφού πρώτα το ζεμάιζαν, το έπλεναν καλά με κρύο νερό και μετά το άπλωναν για να στεγνώσει.

Μετά, διάλεγαν ποιο θα ήταν για στημόνι και ποιο για κάνουρα (υφάδι). Το πιο μακρύ

Το κείμενο συντάχθηκε από απομαγνητοφώνηση διήγησης παλαιάς Ναουσαίας υφάντρας.

γινότανε στημόνι, το πιο κοντό υφάδι.

Αφού διαλέγονταν το στημόνι, λαναρίζονταν και γνέθονταν σε τουλούπες. Αυτή η τουλούπα έμπαινε στη ρόκα και με το στρίψιμο στο αδράχι, γίνονταν όσο ψιλό ή χοντρό χρειαζονταν για το ίδιοσμα.

Μέχρι περίπου το 1910, οι Ναουσαίες τα ζιλιά τους τα έκαναν δίφυλλα με πολύ λεπτή κλωστή. Αργότερα, άρχισαν να υφαίνονται τρίφυλλα και τειράφυλλα με «στεφάνι» από λουλούδια στη μέση.

Στημόνι και υφάδι μάλλινο έδινε ις ιελένιζες, τα σαγιάκια, ις κάπες, ις φλουκωιές.

Σις βελένιζες για καταγή και το σαμαροσκουίι, το στημόνι ήταν μαλλί, το υφάδι ήταν από γιδόμαλλο.

Για τα ζιλιά έπαιρναν από τα εργοστάσια, κυρίως από του Γκούια, κλωστή βαμβακερή (καλισόνημα για στημόνι). Τέτοια κλωστή, πουλούσαν και στου Μπίλη και στου Λόγγου, όπως και αρκετά μαγαζιά στην πόλη με τα νούμερα, πιο ψιλή ή πιο χονιρή, ανάλογα με το τι ήθελες να υφάνεις.

Αφού η κλωστή τυλίγονταν στο τυλιγάδι, ένα μακρύ ζύλο σαν κλώστρης με δυό μεγάλα καρφιά στις άκρες για να γίνει μεγάλη θηλιά, κουβαριάζονταν στην ανέμη.

Το ίδιοσμα γίνονταν με τα καρφιά και το καλαμίδι.

Έπαιρναν ένα μακρύ ζύλο, καλαμίδι, έμπαιναν καταγής πάνω από είκοσι κουβάρια σε πιάτα, σε πανακώτες, για να μην μπερδεύονται, και τα περνούσαν με το καλαμίδι κλωστή-κλωστή, τα μάζευαν και τα έδεναν. Εκεί που γίνονταν το «στόμα» το σημείο που πεδικλώνουνταν η κλωστή, είχε δύο παλούκια. Τα άλλα είχαν από ένα.

Μετά τυλίγονταν στο ανί. Οι πιο καλές μαστιόρισσες για αυτό το τύλιγμα ήταν οι Φτεργιώτηνες, κυρίως για το πανί. Από το ανί, περνούσαν οι κλωστές μέσα στα μυτάρια. Από τα μυτάρια στο χιένι, από το χιένι στον αργαλειό. Έμπαινε έναν κλώστρης με δύο σκοινιά που δένονταν η αρχή του υφανιού.

Το υφαντό γινόταν με σαΐτες, ρίγα-ρίγα και με εναλλαγές πολλών χρωμάτων, το κεντητό.

Το βάψιμο

Οι κάνουρες βάφονταν με σπύριο και με στύψη για να μην βγαίνουν τα χρώματα στο καθάρισμα του υφανιού.

Για κάθε χρώμα χρειαζονταν καθαρό νερό στο καζάνι του βαψίματος. Για κάθε χρώμα και άλλο νερό. Τις μπογιές ις έπαιρναν από τον Σιάνο και τον Κουκούλα, κυρίως.

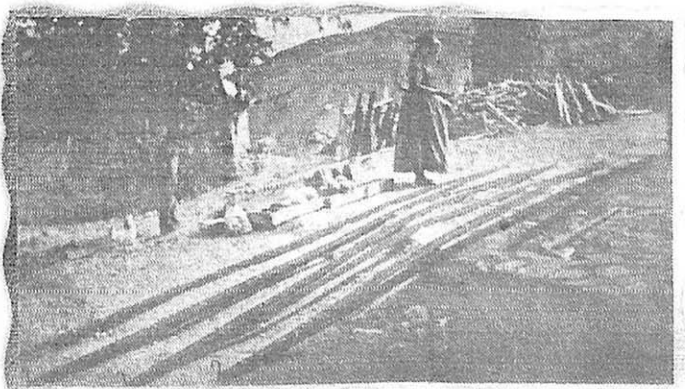
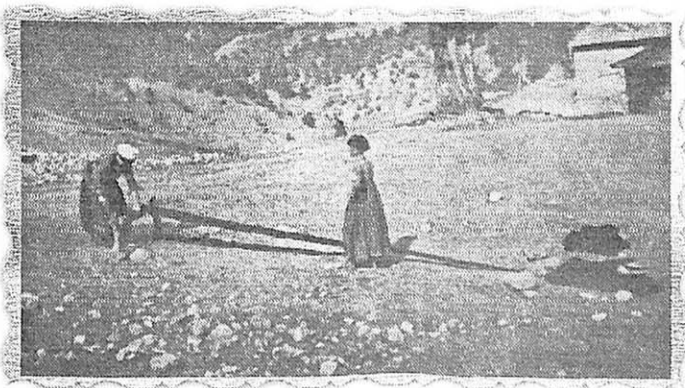
Το σαγιάκι στα μάλλινα βάφονταν με πέτσες από καρύδια (καρυδόφλουδες) και ρούβι για μαύρο και καφέ, όπως και στα μετάξια.

Θράψο με καραμπογιά και στύψη έδινε ανεξίτηλο χρώμα, κάνγκουρο (ανοιχτό πράσινο, σαν λαχανί). Τα κλαδιά από το θράψο βράζονταν πολύ και μετά ρίχνονταν η καραμπογιά.

Το πανί για να γίνει μπεζ και να κεντηθεί «εγχώριο» για τραπεζομάντηλα, το βουτούσαν σε καρυδόνερο, που οι πέτσες έμεναν μετά το βράσιμό τους τρεις βδομάδες στο νερό και αμέσως μετά απλώνονταν στον ήλιο (όπως κάνουμε σήμερα με το ισάι).

Οι βελένιζες για να μην γίνουν χονιρές και «ιαμαχιάρικες» σαν πασιός (χοιρινό λίπος) έπρεπε να υφανθούν με αρνόμαλλο, γιδόμαλλο και ιαμπακόμαλλο.

Το ιαμπακόμαλλο, το αγόραζαν από

τους ταμπάκηδες (βυρσοδέψες). Με το ίδιο μαλλί γίνονταν οι κάπες, τα ιαλαγάνια, (τορβάδες) τα σαμαροσχούτια.

Το γιδόμαλλο μπαίνει γιατί συγκρατεί πολύ νερό και την υγρασία.

Αυτά τα έστελναν στο Γκύμνοβο και στο Πόζαρ για να χτυπηθούν καλά. Έρχονταν οι ιδιοκτήτες των μπατανιών και τα έπαιρναν.

Οι κάπες ράβονταν από βεροιώτες ραφιάδες που έρχονταν στη Νάουσα και κάθονταν όσο χρειάζονταν, εκατό, ακόμα και διακόσιοι, με μισθό 100 ναπολεόνια και φιλοξενούνταν στα σπίτια που τους καλούσαν.

Κάπες, σαμαροσκούτια, βελένιζες, σαγιάκια, έπρεπε να είναι έτοιμα για να πουληθούν στο μεγάλο πανηγύρι του Αγιαντώνη στη Βέροια, στους σαμαράδες και στους κυραιζήδες (καροισέρηδες) για να μπορέσουν οι κοπέλες να ψωνίσουν με τα χρήματα που θα έπαιρναν τα φουσιάνια τους για την προίκα.

Δέκα φουσιάνια, μαζί με το αστάρι (φόδρα) ήταν είκοσι φουσιάνια και χρειάζονταν και ανάλογα χρήματα.

ύφανση

Για τα ζιλιά, που ήταν πολύχρωμα, το ουρνέκι (σχέδιο) που διάλεγε η πελάτισσα καρφισώνονταν στον αργαλειό και ακολουθούσαν πιστά για να βγούν κανονικά τα σχέδια και να ενωθούν τα μακρόστενα φύλλα μειαξύ τους, δίφυλλα ή τριφυλλα συμμετρικά. Φύλλο με φύλλο, πέταλο με πέταλο, μαστραπάς με μαστραπά (σχέδιο περίπου σαν αμφορέας).

Το πανί το μαρουλάιο ιδιάζονταν με δυό κλωσιές.

Το μονό πανί γίνονταν με δύο μυιάρια, δυό

παιήτρες και στο χιένι περνούσε μια-μια κλωστή.

Το διπλό πανί γίνονταν με τέσσερα μυιάρια, δυό παιήτρες και στο χιένι οι κλωσιές περνούσαν δυό-δυό.

Το δίμιτο υφαίνονταν με τέσσερα μυιάρια, τέσσερις παιήτρες και δυό-δυό οι κλωσιές στην κάθε φυράδα στο χιένι.

Τους καλύτερους αργαλειούς τους έκαναν οι Τόλιαδες στην Παναγιά και σε αυτούς γίνονταν παραγγελίες ακόμα και από τις γύρω πόλεις της Κεντρικής Μακεδονίας.

Στο πρώτο χτύπημα του χιενιού, όταν στήνονταν ο αργαλειός για τις παραγγελίες και τις προίκες, διαβάζονταν αγιασμός- ευχή, φιλεύονταν το μεσημέρι όσοι βοήθησαν στην όλη διαδικασία και ήταν μια μέρα γιορτής.

Από την επόμενη, θα άρχιζε η σκληρή δουλειά του αργαλειού που ήθελε τη γυναίκα -υφάντρα να αρχίζει από τις πέντε το πρωί και να σταματάει πολύ αργά τη νύχτα, που έσβηνε και το «κουκούμι» (καντήλι) ή τη γκαζόλαμπα για λίγες ώρες ύπνου.

Οι φωτογραφίες του άρθρου προέρχονται από το αρχείο του Συλλόγου Βλάχων Βέροιας

Οι εφημερίδες της Βέροιας από την απελευθέρωση μέχρι το 1967

στους συναδέλφους εκπαιδευτικούς
και τους υπαλλήλους της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Βέροιας

Χρήστος Σκούπρας

Φιλόλογος - μεταπτυχιακός φοιτητής
του ΠΤΔΕ του παν. Δυτικής Μακεδονίας

Σκοπός του κειμένου είναι να παρουσιάσει τις εφημερίδες που εκδόθηκαν στη Βέροια από την απελευθέρωση έως το 1967. Αξιοποιώντας όλες αναφορές καταφέραμε να εντοπίσουμε, πρόθεση μας είναι να καταγράψουμε τα στοιχεία εκείνα που φιλοεχνούν το ιδεολογικό και πολιτικό σίγμα κάθε εφημερίδας, με τη γνώση ότι ο χώρος των εφημερίδων της πόλης χρήζει ακριβέστερης έρευνας. Τα ερωτήματα που μπορεί να συνοδεύουν αυτήν την προσπάθεια είναι, αν και κατά πόσο οι εφημερίδες δηλώνουν τα κοινωνικά και πολιτικά συμφραζόμενα της πόλης και της εποχής. Διαφορετικά, πόσο μπορεί να αξιοποιηθεί ο Τύπος ως ιστορική πηγή. Ένα δεύτερο ερώτημα, είναι αν κυκλοφόρησαν εφημερίδες νωρίτερα κατά το τέλος του 19ου αιώνα και στις αρχές του εικοστού. Ειδικότερα μπορεί να αναρωτηθεί κανείς, γιατί η πρώτη εφημερίδα της πόλης

κυκλοφόρησε μόλις το 1924, δώδεκα χρόνια μετά την απελευθέρωση και την ενσωμάτωση της στο «Ελληνικό». Μια πρώτη εξήγηση για την καθυστέρηση εμφάνισης εφημερίδας, αποτελεί το γεγονός πως μέχρι την ανταλλαγή των πληθυσμών οι Τούρκοι αποτελούν την πλειοψηφία στη πόλη. Ο ελληνικός πληθυσμός της πόλης βρίσκεται διχασμένος κάτω από το δίπολο «Βλάχοι-Γκρέκοι»¹. Η Βέροια και μετά την απελευθέρωση είναι ένα από τα κέντρα της ρουμάνικης προπαγάνδας, που προκαλεί εντάσεις ανάμεσα στους Βλάχους της πόλης. Με τον ερχομό των προσφύγων προστίθεται ένας ακόμη κρίκος στην αλυσίδα των τοπικών ανιθέσεων του πληθυσμού. Μάλιστα ο «Ασπύρ Βερροίας» φανερώνει αυτό το φόβο με τα σχόλια για την έκδοση εφημερίδων που θα εκφράζουν τις απόψεις των προσφύγων, με τίτλους όπως «Παμπροσφυγική», «Φιλοπροσφυγική» κλπ.

¹ Άμεσες πηγές για την ιστορία των εφημερίδων της Βέροιας, μπορούν να θεωρηθούν: α) Η συλλογή της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Βέροιας, η οποία περιλαμβάνει μια σχεδόν ολοκληρωμένη σειρά από τις εφημερίδες «Ασπύρ Βερροίας», «Θαρραλέος» και «Φρουρός της Ημαθίας», για την περίοδο για την οποία μιλάμε, β) το βιβλίο του Αδαλόγλου, Ν. (1974) *Το έντυπο στην Ημαθία*, Βέροια στο οποίο υπάρχει ένας κατάλογος των εφημερίδων, γ) Η Ιδιωτική Συλλογή Αδαμίδη στα ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Ημαθίας, δ) Η Βιβλιοθήκη της Βουλής σύμφωνα με τον Χριστόπουλο (1973), *Εφημερίδες αποκείμενες στη Βιβλιοθήκη της Βουλής 1789-1970*, περιγραφικός κατάλογος. Βιβλιοθήκη της Βουλής. Ε.Ι.Ε και ιδιωτικά αρχεία. Να ευχαριστήσω και από αυτή τη θέση τον κ. Πυρινό Παύλο., Θεολόγο - Ιστορικό, που μου έδωσε προπολεμικές εφημερίδες της πόλης από το προσωπικό του αρχείο, καθώς και το φίλο Σερραφείμ Πετρίδη για τα αντίγραφα που μου προμήθευσε από τη Βιβλιοθήκη της Βουλής.

1. Κατοπιστική, για την περίοδο μέχρι το 1950, η εισαγωγή των Γούννη Β.- Μιχαηλίδη Ι. (2004). *Μεταξύ παράδοσης και Εκσυγχρονισμού: Βέροια 1900-1950*, στον τόμο *Ερατεινή Ημαθία*, Ιερά Μητρόπολις Βέροιας, Καμπανίας και Ναουσας, Θεσσαλονίκη, Ξφεςος.

Α. Οι εφημερίδες της Βέροιας από το 1924-1941

Για την περίοδο αυτή, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η βασική διαίρεση μεταξύ Βενιζελικών και Αντιβενιζελικών φανερώνεται και στις τοπικές πολιτικές διαμάχες. «Ο Αστέρας» εκφράζει τους Φιλελευθέρους ενώ η εφημερίδα «Βέρροια» τάσσεται με το πλευρό των Λαϊκών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αντίθεση μεταξύ των πολιτευτών του ιδίου κόμματος -των Φιλελευθέρων- που υποστηρίζονται από διαφορετικές μερίδες του πληθυσμού. Οι πρόσφυγες υποστηρίζουν τον Αβραάμ Γρηγοριάδη ενώ οι ντόπιοι τον Γιάγκο Παπαδάκη. Ενδιαφέρον στοιχείο για την κατανόηση των πολιτικών ρευμάτων και συμμαχιών που αναπτύχθηκαν είναι και το γεγονός πως η εκλογική περιφέρεια της Βέροιας ενσωματώθηκε στην εκλογική περιφέρεια της Θεσσαλονίκης το 1935.

Η εφημερίδα «ΑΣΤΗΡ Βερροίας» υπήρξε η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε στη Βέροια μετά την απελευθέρωση της πόλης και την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος. Το πρώτο φύλλο κυκλοφόρησε στις 19 Οκτωβρίου 1924, με λογότυπο «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΤΟΠΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ». Τον πρώτο καιρό η κυκλοφορία της δεν ήταν τακτική. Μετά την έκδοση, κατά το 1925, και των άλλων εφημερίδων της πόλης, η εφημερίδα και μέχρι το τελευταίο της φύλλο κυκλοφορούσε με λογότυπο που προκαλούσε, όσο νάναι, το θαυμασμό, «Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΕΝ ΒΕΡΡΟΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ». Ιδρυτής και διευθυντής της υπήρξε ο Ι. Γ. Γούναρης, και μετά το θάνατο του το 1955, ανέλαβε την έκδοση ο γιος του. Η έκδοση του «Αστέρα» χωρίζεται σε τρεις φάσεις². Η πρώτη περίοδος φθάνει μέχρι το 1929. Επανεκδόθηκε στις 19 Νοεμβρίου 1930 μέχρι το φύλλο 584, 7 Απριλίου 1941. Η Γ' περίοδος ξεκινάει από το φύλλο 585, στις 9 Ιανουαρίου 1950 και φθάνει μέχρι το φύλλο 840 τον Απρίλιο του 1956. Εφημερίδα με

γνώση της σημασίας και της αποστολής του Τύπου, έπαιξε σημαντικό ρόλο στα δημόσια πράγματα της πόλης και αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή για την προπολεμική ιστορία της. Μέσα από τις στήλες της γνωρίζουμε και για την εκδοτική τύχη των άλλων εφημερίδων, κατά την ίδια περίοδο.

Η εφημερίδα «Κρόταλος», ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣΑΤΥΡΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ σύμφωνα με τα δημοσιεύματα του «Αστέρα», πρέπει να κυκλοφόρησε το Φεβρουάριο ή τον Μάρτιο του 1925. Οι τρεις συνεκδότες, ήταν ο Α. Λεονάρδος, ο Ν. Ζωγράφος και ο Στεφ. Βαφειδής. Σύμφωνα με τον Χριστόπουλο, εκδόθηκαν ούγουρα 22 φύλλα μέχρι το Σεπτέμβριο του 1925. Κατά τη διάρκεια της έκδοσης οι τρεις διαφώνησαν μεταξύ τους, και το βάρος της έκδοσης του «Κρόταλου» ανέλαβε ο Α. Λεονάρδος, φαρμακοποιός. Ο Λεονάρδος, ήταν σοσιαλιστής στις ανιλήψεις και υποψήφιος με το κόμμα του Παπαναστασίου. Οι άλλοι δύο ανέλαβαν την έκδοση της τρίτης κατά σειρά εφημερίδας της Βέροιας, τη «Βέρροια». Δυστυχώς δε σώθηκε δυνατό να ενιοπιωθεί ο τόμος που περιέχει τα φύλλα του «Κρόταλου» στη Βιβλιοθήκη της Βουλής, λόγω μετεγκατάστασης της Βιβλιοθήκης. Να σημειώσουμε ότι οι τρεις πρώην συνιδιοκτήτες του «Κρόταλου», εμπλέκονται στην πρώτη δημοσιογραφική δίκη που έγινε στη Βέροια, για την αρθρο-

γραφία τους μέσα κυρίως από τις στήλες του «Αστέρα» και της «Βέρροιας».

Η τρίτη εφημερίδα η «Βέρροια», εκδόθηκε στις 2 Αυγούστου το 1925. Στο πρώτο φύλλο³ οι δύο εξηγούν τη διαφωνία τους «ένεκα αποχρώντων λόγων», με τον Λεονάρδο. Η αρθρογραφία τους, όπως φαίνεται από τα δημοσιεύματα του «Αστέρα», σιρέφεται κυρίως εναντίον των γνωμών και ανιλήψεων που εκφράζονται από τις στήλες του «Αστέρα». Ο Στέφανος Βαφειδής επιφορτίστηκε με τα τυπογραφικά και διαδικαστικά

2. Βλ. «Αστήρ Βερροίας», 585, 9/1/1950, κύριο άρθρο, «Διατί εκδιδόμεθα»

3. Βλ. Χιονίδης, Χ. Γ. (1998) Η εκδρομή των Μακεδόνων φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών στη Βέροια, το Ιούλιο του 1925, Βέροια

της έκδοσης και αποτέλεσε τον κύριο ιδιοκτήτη της εφημερίδας.

Ο «**Ελεύθερος Λόγος**», εκδίδεται το 1928, από τον Θρασύβουλο Σμυρλή, με λογότυπο, ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΤΟΠΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΒΕΡΡΟΙΑ. Τις πληροφορίες αντλώ από το φύλλο 46, 12 Αυγούστου 1929. Σ' αυτό δημοσιεύονται, ένα τηλεγράφημα του βουλευτή Ιασωνίδη προς τον βουλευτή Παπαδάκη, τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών, που ανέδειξαν δήμαρχο τον Πρωτοψάλτιου, δήμαρχο της πόλης επί μία δωδεκαετία και την αποτίμηση ενός ανιβενηζελικού υποψήφιου δημάρχου, του Μ. Χαϊζηνικολάκη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα άρθρο υμνητικό για τη δράση του μητροπολίτη Πολύκαρπου, που πρόσφατα (1927) ισοπευτήθηκε στη μητρόπολη, μεταιυθέμενος από τη Φλώρινα.

«Ο **Ψύλλος**», ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣΑΤΥΡΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΒΕΡΡΟΙΑ. Οι εκδόσεις είναι οι: Τάσος Ζάννος, Σπανίδης Γιάννης, Αλεξιάδης Γιάννης (λογοτέχνης και χρονογράφος της πόλης). Το πρώτο φύλλο εκδίδεται στις 16 Ιουνίου 1929. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του ίδιου του Αλεξιάδη⁴, η εφημερίδα εκδόθηκε για τρεις Κυριακές, αλλά μετά σταμάτησε εξαιτίας της άποψης κάποιου αρθρογράφου, πιθανόν σε δημοσίευμα της «Βέρροιας». Εξαιτίας της κοινωνικοσαυτικής ύλης, μηνύθηκαν, και ο Αλεξιάδης τιμωρήθηκε με ένα μήνα φυλακή.

«**Φωνή της Βεροίας**». Έχω συναντήσει δυο αναφορές για την ύπαρξη αυτής της εφημερίδας. Η πρώτη, χρονολογητή, στον πρόλογο του βιβλίου του Παπαδάκη⁵ και η δεύτερη σε μια προκήρυξη, που φυλάσσεται στην Ιδιωτική Συλλογή του Μ. Αδαμίδη στα ΓΑΚ-Αρχεία Ν. Ημαθίας. Στην προκήρυξη αυτή, γίνεται λόγος για την ανιυπαλότητα των βουλευτών των Φιλελευθέρων, Ιασωνίδη - Παπαδάκη και παραιύεται δημοσίευμα της «Φωνής της Βεροίας» στις 4/8/1929.

«**Νέα ζωή**». Εφημερίδα που εκδίδεται για πρώτη φορά το 1932, από τον Αντ. Μιχαηλίδη (Αδαλόγλου).

Η «**Μακεδονική Ηχώ**» εκδόθηκε το 1935 από τον Λώλη Σμυρλή στα ιδιόκτητα τυπογραφεία της οικογένειας Σμυρλή, που παίζει ηγετικό ρόλο στις δημόσιες υποθέσεις της πόλης. Ο εκδότης, λογοτέχνης και ιστοριοδύφης, έχει γράψει ιστορικές μονογραφίες τοπικού ενδιαφέροντος. Η εφημερίδα εκδίδε-

ται από το 1935 μέχρι, πιθανόν, το 1940. Έχω συμβουλευτεί το φύλλο 153 (13 Απριλίου 1939), το οποίο περιλαμβάνει εκτός από ένα μήνυμα του μητροπολίτη Πολύκαρπου για το Πάσχα, λογοτεχνικά κείμενα ως επί το πλείστον. Σε ένθετο που κυκλοφόρησε ο ίδιος για την εκδρομή της «Φιλοπώχου Αδελφότητα Κυριών Βεροίας εις Αθήνας», το 1937, κάτω από τον τίτλο της εφημερίδας υπάρχει ο εξής λογότυπος. ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ, ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Ο ίδιος φαίνεται, όπως αναφέρει ο Αδαλόγλου, και ως εκδότης της εφημερίδας «**Μακεδονικά Χρονικά**». Η δική μου υπόθεση είναι πως ο τίτλος αυτός αφορά περισσότερο στην ονομασία των εκδόσεων των ανιυτελών εργασιών του. Με το όνομα «**ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ**»⁶ εξέδιδε ο Σμυρλής τις ιστορικές μονογραφίες του, με τη σημείωση ότι τυπώθηκαν στα τυπογραφεία της «Μακεδονικής Ηχούς».

Β. Η δεκαετία του 1940-1950

Η δεκαετία 1940-50, ανιυτελεί όχι μόνο το μέσο του προηγούμενου αιώνα, αλλά την κεντρική δεκαετία που καθόρισε τη μορφή και την πορεία της Ελλάδας μέχρι πρόσφατα. Η επαναξιολόγηση της ιστορικής της σημασίας είναι φανερή από την πληθώρα των δημοσιευμάτων που αφορούν στην διαπραγμάτευση της Κατοχής και του Εμφυλίου, γεγονότα που ισοπευούνται πλέον ισότητα στην κλίμακα της Μικρασιατικής καταστροφής. Στην πόλη της Βεροίας οι ανιυθέσεις που δίχασαν την Ελλάδα, παρόλο που δεν έφθασαν στην αγριότητα και τη σφοδρότητα που εμφανίστηκαν σε άλλες πόλεις της Δυτικής Μακεδονίας, ήταν όμως σημαντικές και καθόρισαν τη συμπεριφορά του πληθυσμού. Η αξιοσημείωτη επιρροή της Ιταλορουμανικής προπαγάνδας, η επιρροή της βουλγάρικης προπαγάνδας στους σλαβόφωνους κατοίκους της Ημαθίας, η δράση ισχυρών ανιυσιασικών ομάδων στην περιοχή, επηρέασαν την προσωπική μοίρα των κατοίκων που τους έτυχε να ζήσουν στο διάβα της ζωής τους μια τέτοια δραματική περίοδο. Η ανιυλευθέρωση της πόλης από τον ΕΛΑΣ, η έναρξη του Εμφυλίου, η καταδίκη πολλών δωσίλογων που συνεργάστηκαν με τους Γερμανούς, η διαφυγή πολλών ανιυτριών του

4. Αλεξιάδης, Γ. (1983) *Βεροιώτικες Αράδες* (Ιστορικά σημειώματα), 82-83, Θεσσαλονίκη

5. Παπαδάκης, Ι.- Στάϊκος, (1974), *Μισός αιώνας πολιτικών αγώνων και εθνικής Δράσεως*, Αθήναι. Στον πρόλογο που υπογράφει ο Κ. Ζ. σ. 18 « Κατά περιόδους εξέδωσαν εφημερίδας, την «Φωνή της Βεροίας» και τον «Φρουρόν Ημαθίας», εδημοσίευσε πληθώραν άρθρων εις εφημερίδας Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Βεροίας.

6. Βλ. Σμυρλής Μ. (1938) , «Δημήτριος Ρακτιβάν», Ιστορική Μονογραφία, Βεροία.

ΕΛΛΑΣ, μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας λόγω του φόβου των ανυποψίων και της περιόδου της «Λευκής τρομοκρατίας» στα γειτονικά βουνά, αποτελούν λίγα μόνο στοιχεία από την πολύμορφη εξέλιξη της περιόδου. Η «Εαμοκρατία», η διαμάχη για τον έλεγχο του Εργατικού Κέντρου, οι εκλογές στις 31 Μαρτίου το 1946, το Δημοψήφισμα που επακολούθησε, οι δολοφονίες ανταρτών σε αντίθεση με το πνεύμα της συμφωνίας της Βάρκιζας, οι δηλώσεις νομιμοφροσύνης των πολιτών, αποτελούν κάποιους από τους δείχτες της περιόδου που επηρεάζουν την εκδοκική δραστηριότητα στην πόλη. Βέβαια για την εκδοκική δραστηριότητα που αφορά τον παράνομο τύπο επί Κατοχής χρειάζεται ευρύτερη έρευνα για τη διάδοση και την καταγραφή υλικού, που έτσι και αλλιώς είναι δυσεύρετο και εξαιτίας των συνθηκών που επικράτησαν στην μετεμφυλιακή Ελλάδα.

Στην αρχή της δεκαετίας η μοναδική(;) εφημερίδα που κυκλοφορεί στην πόλη είναι ο «Αστήρ Βερροίας», Λίγο πριν την κατάληψη της πόλης από τους Γερμανούς, η εφημερίδα κυκλοφορεί το τελευταίο της φύλλο. Δεν υπάρχουν πληροφορίες για την έκδοση εφημερίδων στη διάρκεια της κατοχής. Μάλλον δεν κυκλοφορούσε καμιά εφημερίδα. Ξέρουμε όμως ότι με την οργάνωση και το ξεκίνημα της Εθνικής Αντίστασης, αρχίζει να κυκλοφορεί ο παράνομος τύπος. Βρισκόμαστε στην εποχή που οι τυπογράφοι είναι απαραίτητοι στην αντιστασιακή δράση και η κατοχή ενός πολύγραφου και τυπογραφικών στοιχείων είναι εξίσου σημαντικά όσο τα όπλα. Έντυπα παράνομα κυκλοφορούν πολλά στην Ημαθία, επειδή στα γειτονικά βουνά υπάρχουν οργανωμένες πολλές μονάδες του ΕΛΑΣ. Η Βέροια, κατά τη διάρκεια της κατοχής είναι μια πόλη που ο έλεγχος ανήκει στη ζώνη των Γερμανών. Αποιεί όμως και την μια από τις δυο πύλες προς τη Δυτική Μακεδονία, όπου οι αντάρτες από το 1943 και μετά έχουν μεγάλη δύναμη. Σύμφωνα με τον Χαϊζηκώσια⁷, εκτός από τα πανελλαδικής κυκλοφορίας έντυπα, κυκλοφορούσαν και τα παρακάτω παράνομα έντυπα: «**Πάντα Εμπρός**», του Νομαρχιακού

[illegible]

Συμβουλίου Βέροιας της ΕΠΟΝ, «**Άστρο του Βερμούδ**», του 16ου Συντάγματος του ΕΛΛΑΣ. «**Επαναστάτης**» του 2/ 16. Συντάγματος. Στα ΑΣΚΙ σώζονται τρία φύλλα της εφημερίδας «**ΣΠΙΘΑ**» της Π.Ε. Βέροιας του ΚΚΕ». Τα φύλλα εκδόθηκαν στις 24/6/1944, 8/8/1944 και στις 15/9/1944. Εκείνο το καλοκαίρι, η βεβαιότητα ότι θα αποχωρήσουν οι Γερμανοί, γεννούσε την αγωνία για την πολιτική κατάσταση μετά την απελευθέρωση. Στο τρίτο φύλλο της «Σπίθας», υπάρχουν ειδήσεις για τη συγκρότηση οργάνων Λαϊκής Αυτοδιοίκησης και Δικαιοσύνης στη Νάουσα.

Το σκηνικό στην κυκλοφορία του τύπου στην πόλη της Βέροιας αλλάζει αμέσως μετά την απελευθέρωση. Μέχρι το Μάρτιο του 1945, όταν κραυκές αρχές ορισμένες από το κέντρο, ανικαθιστούν τα όργανα της Λαϊκής Αυτοδιοίκησης, είναι σίγουρο ότι η ενημέρωση γίνεται από φύλλα που εκφράζουν τις θέσεις του ΕΑΜ, όπως «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» και «Λαϊκή Φωνή». Στη Βέροια κυκλοφορεί η εφημερίδα «**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΑΟΣ**» ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ ΤΟΥ Ε.Α.Μ. Βέροιας. Η ύπαρξη της εφημερίδας επιβεβαιώνεται και από δημοσιεύματα των άλλων εφημερίδων καθώς και από την ύπαρξη δύο φύλλων στη συλλογή Αδαμίδη. Σ' αυτά φαίνεται ως υπεύθυνος ύλης ο Ν. Κουτουζίδης. Ο λογότυπος της εφημερίδας πάνω από τον

7. Χατζηκώστας, Α. (2003), *Η Εθνική Αντίσταση στο Νομό Ημαθίας*, Βέροια, 59-62

8. Χατζηκώστας, Ο.Π.

τίτλο είναι «τα πάντα για τη Δημοκρατία και την Εθνική Ανεξαρτησία». Τα φύλλα έχουν αριθμούς 72 (17/6/1946) και 78 (29/7/1946). Τον Αύγουστο του 1946, με απόφαση της κυβέρνησης κλείνει η εφημερίδα. Το γεγονός αυτό σηματοδοτεί την ένταση των διωγμών για τους δημοκρατικούς πολίτες και την κυριαρχία πλέον των εθνικοφρόνων και στην ενημέρωση. Βρισκόμαστε λίγο πριν από το δημοψήφισμα για την επιστροφή του Βασιλιά.

Ο «**Ελεύθερος Λόγος**», ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΝΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ, κυκλοφορεί στα τέλη του Νοέμβρη του 1945. Διευθυντής είναι ο Γρ. Κούτερης και τα κύρια άρθρα τα γράφει, κάποιος με το ψευδώνυμο, Αντ. Βερροϊεύς. Η εφημερίδα τυπώνεται στα καλλιτεχνικά τυπογραφεία Γιοβανόπουλου. Σώζονται στη Βιβλιοθήκη της Βουλής τα φύλλα 3-6, όλα του Δεκεμβρίου της ίδιας χρονιάς. Η αρθρογραφία της στρέφεται ενάντια στο ΕΑΜ και το ΚΚΕ, χαρακτηριστικό το κύριο άρθρο, στο φύλλο 4 (10-12-1945), με τίτλο «**Η ΤΡΑΓΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ**». Αναφέρεται στα γεγονότα των Δεκεμβριανών του 1944. Να επισημανθεί ότι κυκλοφορεί τον ίδιο καιρό με την εφημερίδα «**Ελεύθερος Λαός**», όπως φαίνεται από τις συχνές αναφορές που κάνει για τα άρθρα της.

«**Εθνικός κήρυξ**». Εκδόθηκε το 1946 από τον Κ. Καρακωστή, σύμφωνα με τον Αδαλόγλου.

«**Ο Θαρραλέος**», Εφημερίς Βεροίας. Το πρώτο φύλλο εκδόθηκε στις 14 Οκτωβρίου 1946. Σ' αυτό υπάρχει και το Εκδοτικό σημείωμα με τίτλο ο σκοπός μας. Παραθέτω την πρώτη παράγραφο. «*Για να αναπληρώσουμε ένα μεγάλο κενό που παρουσιάζεται στον άμοιρο αυτό τόπο, που ενώ αριθμεί 20.000 κατοίκους στερείται ενός δημοσιογραφικού οργάνου που ν' απηχεί την κοινή γνώμη της πόλεως και να κάνει τον απαραίτητο για μια οργανωμένη πολιτικά έλεγχο των πράξεων των ασκούντων δημόσιον λειτουργία ανθρώπων, εκδίδουμε το «Θαρραλέο» ο οποίος θαρραλέα και ανικεμενικά θα παρακολουθεί και θα ελέγχει όλα τα ζητήματα της πόλεως και της Νομαρχίας της και θ' αγωνισθή σθεναρά για την πρόοδο του τόπου αυτού, που τόσο εγκληματικά παρημελήθη παρά των εκάστοτε αρχόντων του...*». Εκδότης-διευθυντής είναι ο δικηγόρος Ηλίας Νόβας, με κατ'αγωγή από την Πρέβεζα. Πρόκειται για εφημερίδα που έγραψε ιστορία στον τοπικό τύπο, για τη μαχητικότητα της, τη φαναική προσήλωση στον πολεοδομική, αρχιτεκτονική αστικοποίηση της Βέροιας. Η πιο σημαντική της προσφορά, καιά τη γνώμη μου, ήταν η υπεράσπιση των

διωγμένων και αποκλεισμένων από τη δημόσια ζωή, λόγω του κλίματος της αστυνομοκρατίας της περιόδου μετά τη λήξη του εμφυλίου και μέχρι την άνοδο της Ενώσεως Κέντρου στην εξουσία. Να σημειώσουμε πως στην αρθρογραφία του κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου καταδικάζει ξεκάθαρα τους «συμμορίτες» (έκφραση του Θαρραλέου). Κυκλοφόρησαν 596 φύλλα μέχρι το 1967. Τα 592 φύλλα εκδόθηκαν και τυπώθηκαν στη Βέροια και τα φύλλα 593-596 στην Πρέβεζα, χωρίς να αλλάξει ο υπότιτλος της εφημερίδας, «Εφημερίς της Βέροιας». Τον Νοέμβριο του 1974 κυκλοφόρησε το 597 φύλλο, τυπωμένο στην Αθήνα. Σ' αυτό ο Νόβας, πολιτευτής και βουλευτής της ΕΠΕΚ, υποψήφιος βουλευτής στις εκλογές που δεν έγιναν του 1967 με την Ένωση Κέντρου στην περιφέρεια Πρέβεζας, αφηγείται τις συνθήκες κράτησης του επί 18 μήνες στις φυλακές της Αίγινας. Στο τελευταίο φύλλο, που εκδόθηκε στη Βέροια το 592(21-10-1964), αισθάνεται την ανάγκη να ευχαριστήσει τρεις ανθρώπους. Τον Ιωάννη Σπανίδη, τυπογράφο και τον Ι. Κωνσταντινίδη (Σφηνίτσα) χρονογράφο και πνευματικό άνθρωπο της πόλης που πλήρωσαν με έξοδα το θάρρος να συνεργαστούν στην έκδοση. Μάλιστα το 1947, ο Θαρραλέος τυπώνονταν στη Θεσσαλονίκη, λόγω ιραμπουκισμών στο τυπογραφείο, μέχρι που αποφυλακίσθηκε ο Ν. Γιοβανόπουλος, τυπογράφος, και ανέλαβε, παρόλες τις απειλές, την εκτύπωση του «Θαρραλέου».

Η «**ΝΕΑ βέροια**», ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΑΚΟΜΑΤΙΣΤΟΣ ΕΘΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ, κυκλοφόρησε το α' φύλλο στις 18 Αυγούστου 1947. Το κύριο άρθρο με την ευκαιρία της έκδοσης το γράφει ο Μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης Αλέξανδρος, με τίτλο «Ο Χριστιανισμός στο πλευρό της Ελλάδος». Παραθέτω την πρώτη παράγραφο. «*Παρακληθέντες όπως γράψωμε επ' ευλογίας το Κύριον άρθρον του πρώτου φύλλου της δευτέρας εν Βεροία εκδιδόμενης εφημερίδος [η άλλη είναι ο Θαρραλέος], πράττομε ιούτιο μετά πολλής χαράς, καθ' όσον η δια του τύπου διάδοσις της αληθείας ασκεί μεγάλην επιρροήν παρά τω αναγνωστικῷ κοινῷ, ευχόμενος συνάμα τη «Νέα Βερροία» αρίστην σταδιοδρομίαν και εξυπηρέτησιν των αληθῶν συμφερόντων του τόπου μας*». Η εφημερίδα έχει για εκδότη -διευθυντή τον Στέφανο Βαφειδή, εκδότη της προπολεμικής εφημερίδας «Βέροια». Η Συντακτική Επιτροπή αποτελείται από «ανιπροσώπους όλων των εθνικών κομμάτων». Η εφημερίδα δημοσιεύει δηλώσεις νομιμοφροσύνης πολιτών, που είχαν κατηγορηθεί ως μέλη του ΚΚΕ και του ΕΑΜ, ή ως «δημοκρατικοί πολίτες» που

παρασύρθηκαν και δεν έλαβαν μέρος στις εκλογές του 1946. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η είδηση στο φύλλο 26 (9 Φεβρουαρίου 1948), με την οποία αναγγέλλεται η έκδοση νέας εφημερίδας στην πόλη. Ο «**ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ**» (τίτλος). *Εις την νέαν εφημερίδα «Νέος Αγών» ευχόμεθα ολοψύχως ευρείαν σταδιοδρομίαν. Η εφημερίς τη πρωτοβουλία του Εθνικού Μειώπου Εργαζομένων θέλει εξυπηρετήσει ιδιαίτερα τα συμφέροντα των εργαζομένων εν συνδυασμῷ με τα εθνικά ιδεώδη.* «Η Νέα Βέροια» (υπογραφή). Επίσης υπάρχει και διαφήμιση για «Χαρτικά – Γραφική ύλη θα βρήτε στο Βιβλιοχαρτοπωλείον Στεφ. Βαφειδου». Για την προκλητική δημοσιογραφία του «Νέου Αγώνος», μαθαίνουμε κυρίως από τις απαντήσεις που δίνει «ο Θαρραλέος» στις επιθέσεις που δέχεται για μειωμένη εθνικοφροσύνη, μιας και μέχρι τώρα τουλάχιστο δεν γνωρίζουμε να έχουν διασωθεί φύλλα της εφημερίδας «Νέος Αγών». Ο Αδαλόγλου γράφει ότι εκδίδεται το 1947 από τον Π. Γιαννακάκη. Από τα δημοσιεύματα του «Θαρραλέου» γνωρίζουμε ότι εκδίδονταν και το 1949.

Γ. Από το 1950 –1967

Τα πολιτικά και κοινωνικά συμφραζόμενα της περιόδου αυτής, ορίζονται από την εγκαθίδρυση του αστυνομικού κράτους των νικητών του Εμφυλίου μέχρι το διάλειμμα της Ένωσης Κέντρου (1963-1965). Ειδικότερα για την περίοδο αυτή μπορούμε να επισημάνουμε πως η έκδοση των εφημερίδων στοιχίζεται πίσω από τις πολιτικές διαμάχες που οξύνονται στις δημοικές εκλογές και τις αντιστοιχες βουλευτικές. Η πλειοψηφία του πληθυσμού εξακολουθεί να εκφράζεται κυρίως από κεντρώα πολιτικά σχήματα, που αδυνατούν όμως να παίξουν τον πολιτικό τους ρόλο εξαιτίας της πολυδιάσπασης τους και των εκλογικών συστημάτων που ισχύουν. Μην ξεχνάμε ότι η Βέροια σύμφωνα με τον Νικολακόπουλο⁹ είναι από τις λίγες πόλεις που κατά τις κομβικές εκλογές του 1946 η αποχή ξεπέρασε το 50%. Η πλειοψηφία των καιοίκων της πόλης εκφράζεται μέσα από κόμματα που επιθυμούν τη μείωση των καταπιεστικών συνθηκών και της αστυνομοκρατίας. Οι δημοικές εκλογές διεξάγονται με μεγάλη οξύτητα, ενώ από την αρθρογραφία των εφημερίδων ξεχωρίζουν οι διαμαρτυρίες για την εκμετάλλευση του πληθυσμού από την εταιρεία ηλεκτροφωτι-

σμού «**Βέρμιον**», οι διαμαρτυρίες για τον μεγάλο συνωπισμό των μαθητών στο μοναδικό Γυμνάσιο της πόλης. Ενώ τη σημαία του πολεοδομικού εκσυγχρονισμού της πόλης έχει υψώσει ο «Θαρραλέος». Η κοινωνική δυναμική που αναπτύσσεται κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1950, όταν πολλά από τα τραύματα του Εμφυλίου πολέμου λείνουν να επουλωθούν, γίνεται φανερό από την κυκλοφορία έξι εβδομαδιαίων εφημερίδων. Η κοινωνική αυτή δυναμική θα κορυφωθεί κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας όταν η πόλη εισέρχεται δυναμικά σε μια νέα φάση οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Στο πολιτιστικό επίπεδο ξεχωρίζουν οι δραστηριότητες του **Τουριστικού Ομίλου Βέροιας** καθώς και οι επιτυχίες της ποδοσφαιρικής ομάδας με την άνοδο της στην Α' κατηγορία. Στις μέσες της δεκαετίας θα εκδηλωθεί και η πρώτη απόπειρα για την έκδοση ημερήσιας τοπικής εφημερίδας στην πόλη χωρίς όμως συνέχεια. Οι εφημερίδες πλέον ιάσσονται ανοιχτά με το μέρος τοπικών πολιτικών παραγόντων, αν δεν χρηματοδοτούνται από αυτούς.

«**Η ΝΙΚΗ**», «**ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΒΕΡΟΙΑΣ-ΟΡΓΑΝΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ**», ιδρυτής Δημ. Χαιζηδημητρίου (βουλευτής του νομού Ημαθίας με την ΕΡΕ). Το α' φύλλο πρέπει να εκδόθηκε το Σεπτέμβριο του 1952 με αφορμή τις επικείμενες εκλογές στις 16 Νοεμβρίου. Η εφημερίδα τυπώνεται στα τυπογραφεία Γιοβανόπουλου. Η εφημερίδα δεν έχει τακτική κυκλοφορία Σε περιόδους όμως προεκλογικές οι εφημερίδες κυκλοφορούσαν συχνότερα. Το φύλλο 412, που κυκλοφορεί την Τετάρτη 5 Φεβρουαρίου 1964 περιέχει και μεγάλη φωτογραφία του Τοιριμώκου ανάμεσα στους αντάρτες και υπέρμυλο «Ιδού η μεγάλη απόδειξις του Νέου ΕΑΜ». Είμαστε λίγες μέρες πριν τις εκλογές της 9ης Φεβρουαρίου 1964. Η κυκλοφορία της εφημερίδας επηρεάζεται από την πολιτική πορεία του ιδιοκτήτη της, ο οποίος πολιτεύεται μέχρι το 1989.

«**Ο Φρουρός της Ημαθίας**» «**Εβδομαδιαία Εφημερίς της Ημαθίας, εκδομένη εκάστην Δευτέραν**». Στο αριστερό άκρο δίπλα στον τίτλο μέσα στο πλαίσιο υπάρχει το εξής motto, «*Ο καθημερινός ύπνος έχει υποχρέωσιν να απηχεί την κοινήν γνώμην. Εκ παραλλήλου όμως οφείλει να μην παρασύρειται αλλά να μορφώνει και να καθοδηγεί αυτήν*». Διευθυντής Συνιάξεως Μαν. Κ. Κύρου. Στις 13 Αυγούστου 1953, ημέρα Πέμπτη κυκλοφορεί το 5ο φύλλο. Αρα μπο-

9. Νικολακόπουλος, Η. (2001), *Η καθεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946-1967*, Πατάκης.

ρούμε να υποθέσουμε ότι το α' φύλλο κυκλοφόρησε στις αρχές του Ιουλίου του 1953. Το 1957 Ο Φρουρός εμφανίζεται με την εξής μορφή. Υπεύθυνος Διευθυντής: Ιωάννης Η. Σπανίδης, Διευθυντής Συντάξεως Γ. Χ. Χιονίδης, Οικονομικός Διευθυντής Χαρ. Χ. Ξανθόπουλος. Η εφημερίδα εκδίδεται πλέον κάθε Δευτέρα και είναι ιδιοκτησίας του βουλευτή Γιάγκου Παπαδάκη-Σιάκου. Σύμφωνα με μαρτυρίες πολλών η εφημερίδα αυτή που εκφράζει το Κέντρο, ήταν η εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στην πόλη της Βέροιας. Η έκδοση της έφθασε μέχρι το 1980. Το τελευταίο φύλλο κυκλοφόρησε στις 7 Ιανουαρίου 1980. Με τον «Φρουρό» συνεργάστηκε ο κ. Γ. Χιονίδης, ο ιστορικός της πόλης, επί μακρόν. Βέβαια ο κ. Χιονίδης, συμμετέχει ενεργά, με κείμενα και δημοσιεύματα, σε πολλές εφημερίδες μετά το 1960. Πέρα από τα βιβλία του και τις ιστορικές μελέτες, είναι μια πολυδιάστατη και πολυσήμαντη δράση παρουσία μέχρι τις μέρες μας.

«ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ» Ιδιοκτήτης-Διευθυντής: Βασίλειος Κουισανιάς. Ο εκδότης από τις αρχές της δημόσιας και πολιτικής παρουσίας του υποστηρίζει σθεναρά το Αγροτικό Κόμμα. Άρχισε να εκδίδεται το

στολή προς τον Γ. Παπαδόπουλο. Υποθέτω ότι αυτό είναι το τελευταίο φύλλο.

«ΕΞΟΡΜΗΣΙΣ» Μαχητική Εφημερίς Βεροίας, Ιδιοκτήτης-Διευθυντής Φάνης Τ. Τριανταφυλίδης. Η εφημερίδα άρχισε να εκδίδεται το 1958¹⁰. Υποστηρίζει κυρίως κεντρικούς πολιτικούς. Στις εκλογές του 1964 υποστηρίζει την Ένωση Κέντρου και στις δημοτικές τον Ε. Τσελέπογλου.

«ΝΕΟΣ ΔΡΟΜΟΣ» Υπεύθυνος: Αθαν. Λαζαρίδης. Υποστηρίζει τον Μαρκεζίνη.

Π. Α. Δ. Ε. με υποψήφιους Βουλευτές τον Χαϊζηνώτα Αθανάσιον, τον κ. Ιωάννην Γιαμάν και τον κ. Παπανδρέου της Ναούσης, στις εκλογές του 1958. Επειδή υπήρχε την ίδια εποχή, ομότιλη εφημερίδα πανελληνιας κυκλοφορίας, που υποστήριζε τις πολιτικές θέσεις της Π.Α.Δ.Ε., του Μαρκεζίνη, υποθέτω πως η εφημερίδα εκδόθηκε για προεκλογικούς λόγους, το 1958.

«Αγροική Ηχώ». Εκδίδεται το 1957 από επιτροπή γεωπόνων.

«ΦΗΜΗ» «ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ», Διευθυντής Θ. Παναγιωτόπουλος, Έτος Α' Αρ. φύλου 1ο, 12-1-1959. Στη συνέχεια από

καρά διαφημιστική εφημερίδα μεταιράπηκε το 1962 σε εβδομαδιαία εφημερίδα της πόλης. Στις δημοτικές εκλογές του 1964, γράφει εναντίον του υποψήφιου δημάρχου Γ. Τσαλέρα και εναντίον της ΕΡΕ.

«Φωνή του Βερμίου». Εκδίδεται το 1965 από τον Ευάγγελο Παράσχη.

1957. Κατά το 1960 υποστηρίζει την ανάμειξη του Γρίβα στην πολιτική ζωή της χώρας, ενώ κατά την περίοδο της αποστασίας ισοσταί υπέρ του Μηισοιάκη. Στο φύλλο 184 (31 Μαρ. 1969) που αναφέρεται στην απόλυση του Β. Κουισανιά, από τη θέση του ως ιατρού, απευθύνεται με μια ανοιχτή επι-

10. Πληροφορίες για την έκδοση των τοπικών εφημερίδων, κατά το 1958, υπάρχουν σε άρθρο του «Θαρραλέου», αρ. φύλλου 356, 7 Απριλίου 1958.

«**ΛΑΟΣ**» «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ», «ΕΚΔΟΤΑΙ Α)ΦΟΙ Ζ. ΠΑΤΣΙΚΑ». Το α' φύλλο κυκλοφόρησε στις 19/1/1965. Η εφημερίδα αυτή που συνεχίζει να εκδίδεται μέχρι σήμερα, έχει τη μεγαλύτερη κυκλοφορία σύμφωνα με έρευνα, που δημοσιεύτηκε (ΛΑΟΣ, 28 Σεπ. 2004). Η εφημερίδα που υποστήριζε συντηρητικά πολιτικά σχήματα, έγινε καθημερινή στις 23 Φεβρουαρίου 1977. Στο φύλλο της 24 Φεβρουαρίου 1978 υπάρχει ολοσέλιδο χρονικό της έκδοσης του καθημερινού «ΛΑΟΥ» και αναφορά στην εφημερίδα «Πρωινή» που κυκλοφόρησε από τις 14 Δεκεμβρίου 1976 μέχρι τις 22 Φεβρουαρίου 1977. Στο φύλλο 274/1 στις 5 Αυγούστου του 1974 οι εκδότες σημειώνουν, ότι η εφημερίδα επανεκδίδεται μετά από σιωπή 5 ετών. Είχαν αναγκασθεί να διακόψουν (το 1969), επειδή δεν μπορούσαν να ανεχθούν τις συμβουλές των αρχών και τα σημειώματα «ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗΤΩ ΑΔΑΠΑΝΩΣ».

«**ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ**» Πρωινή Εφημερίς Βεροίας Έτος Α' αρ. φύλλου 1, Κυριακή 14 Αυγούστου 1966, Εκδότης Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ, Διευθυντής Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ. Στο εκδοτικό της σημείωμα η εφημερίδα αιτιολογεί την ανάγκη για την έκδοση της επειδή υπάρχει ο παραγκωνισμός του νομού Ημαθίας από τις κυβερνήσεις. Κλείνοντας το εκδοτικό της σημείωμα, υποστηρίζει ότι η εφημερίδα δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από τις μεγάλες εφημερίδες των Αθηνών. Το α' φύλλο κυκλοφόρησε την Κυριακή στις 14 Αυγούστου 1966, σε μεγάλο σχήμα. Υποστηρίζει το ΦΙΔΗΚ,

την κίνηση Μητσοιάκη όπως φαίνεται από τα δημοσιεύματα των άλλων. Όπως προκύπτει από τους αριθμούς φύλλων αποτελεί την πρώτη απόπειρα για την έκδοση ημερήσιας εφημερίδας στη Βέροια.

«**ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ**» «Εβδομαδιαία ανένδοτη εφημερίδα του ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ Εκδότης: Πυθαγόρας Ιερόπουλος-Τσάριας Κ. Το α' φύλλο εκδίδεται το Φεβρουάριο του 1966. Η εφημερίδα υποστηρίζει τη ριζοσπαστική μερίδα της Ενώσεως Κέντρου υπό τον Ανδρέα Παπανδρέου.

«**ΠΕΛΕΚΑΝ**»: «περιοδική έκδοσις της ανωνύμου αδελφότητος Βεροίας συνιασόμενη υπό επιτροπής». Δημηνιαία. Το α' φύλλο έχει εκδοθεί τον Μάιο του 1961. Ο σκοπός της αδελφότητας είναι η βοήθεια στους άπορους μαθητές και η φιλανθρωπία.

«**ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΦΥΤΙΝΙΣΙΣ**», «ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ-ΕΤΟΣ Α'-ΜΑΡΤΙΟΣ 1966-ΑΡΙΘΜ. ΦΥΛΛΟΥ 1, ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Α Θ Α Ν Α Σ Ι Ο Σ Κ Α Μ Π Α Σ». Η εφημερίδα καιαφέρειται εναντίον του δεσποτισμού της πόλης Καλλίνικου Χαραλαμπίκη με αφορμή την δίωξη κληρικού της εκκλησίας που απολαμβάνει μεγάλης εκμίσσεως από το πλήρωμα. Εντύπωση προκαλεί η αιχμηρή γλώσσα, πράγμα ασυνήθιστο για εκκλησιαστικό έντυπο.

«**ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ**». Έκδοση Βέροια 1 Ιανουαρίου 1966, Έτος Β' αρ. Δελτίου 16. Ενημερωτικό δελτίο που έβγαине για να διαφημίσει το έργο των νομαρχών και της κεντρικής εξουσίας.

Επιλογικά

Η ιστορία των εφημερίδων της πόλης θα εξακολουθήσει να είναι μια άγραφη ιστορία, στο βαθμό που δεν θα έχει σωθεί ένα αρκετά μεγάλο μέρος των εφημερίδων που εκδόθηκαν στη Βέροια. Στο βαθμό που η έρευνα θα εντοπίσει καινούριες πλευρές του θέματος θα θέλαμε η δική μας προσπάθεια να θεωρηθεί ως συμβολή στην ανάδειξη της σημασίας των εφημερίδων στην ιστορία της πόλης που πολλές φορές διαμορφώνεται από άδηλες προσωπικές επιλογές και τις περισσότερες από ιδεολογικές, πολιτικές και κοινωνικές παραμέτρους.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΜΙΑ "ΠΟΛΗ"

Το ζευγάρι, ένας άνδρας και μια γυναίκα μέσης ηλικίας, έφθασε στη θέση που θα μπορούσε να ονομάζεται και τρίστρατο αφού εκεί συναντώνται τρεις κύριοι δρόμοι του τόπου στον οποίο κατοικούσαν. Σταμάτησε στο κράσπεδο του

φαινόταν να είναι η πηγή των ήχων και είδε το ταίρι της να βρίσκεται πεσμένο στη διάβαση, χτυπημένο από το αυτοκίνητο και τον οδηγό του να το φασκελώνει, ως γνήσιο έλληνα (με έψιλον μικρό, ελάχιστο). Ο σύζυγος είχε πέσει θύμα της νομιμοφροσύνης του, σε ένα τόπο όπου το παράνομο φαίνεται πως όχι μόνο κυριαρχεί αλλά θεωρεί-

ΒΙΟΤΕΧΝΟΔΟΜΗ: Η ΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ "ΠΟΛΗ"

Κωνσταντίνος Α. Ζώκος

Δάσκαλος Φυσικής

πεζοδρομίου από όπου μπορούσε να δει τον ένα μεγάλο δρόμο να απλώνεται ευθεία μπροστά και ετοιμάστηκε να περάσει απέναντι διασχίζοντας το οδόστρωμα, έξω από τη διάβαση που υπήρχε λίγα μέτρα μακριά του. Πριν από το πρώτο βήμα, ο άνδρας σταμάτησε τη γυναίκα πιάνοντάς την από το μπράτσο. Της έδειξε τη διάβαση που υπήρχε λίγο παραπέρα και τις πρότεινε να περάσουν από εκεί. Εκείνη αντιστάθηκε, κάτι του είπε και διέσχισε το οδόστρωμα περπατώντας βιασικά. Ο άνδρας γύρισε πίσω περπάτησε μέχρι τη διάβαση και αφού έλεγξε τις δυο κατευθύνσεις του δρόμου άρχισε να περπατάει στη διάβαση, αφού σκέφτηκε πως το αυτοκίνητο που ερχόταν προς την κατεύθυνσή του ήταν αρκετά μακριά και είχε το περιθώριο να τον δει να κινείται επάνω στη διάβαση των πεζών και να σταματήσει.

Η γυναίκα κινούμενη ανάμεσα στα αυτοκίνητα που υπήρχαν σταματημένα σε διπλή σειρά στο απέναντι πεζοδρόμιο, είχε ήδη πατήσει το πόδι της σε αυτό όταν άκουσε μια σειρά από ήχους: ένα στρίγκλισμα φρένων, ένα γδούπο, μια κραυγή πόνου και αμέσως μετά ένα θυμωμένο «στραβάδι δεν βλέπεις που πηγαίνεις;». Γύρισε προς το μέρος που

ταίρι αυτό θα πρέπει να υπερασπίζεται κάποιος.

Δεκάδες μέτρα παραπέρα η κυρία που βγήκε στο μπαλκόνι του πρώτου ορόφου και παρακολουθούσε το φαινόμενο και τα άτομα να συγκεντρώνονται στη περιοχή του συμβάντος, φαίνεται πως βρήκε ευκαιρία. Αποσύρθηκε για λίγο στο εσωτερικό του διαμερίσματός της από το οποίο βγήκε αμέσως κρατώντας μια σακούλα σκουπιδιών. Κοίταζε δεξιά, αριστερά, επάνω και κάτω από το μπαλκόνι και αφού βεβαιώθηκε πως όλα τα άτομα ήταν απασχολημένα με το συμβάν, άφησε τη σακούλα να πέσει δίπλα στον κάδο των σκουπιδιών που υπήρχε κάτω από το μπαλκόνι της.

Μερικούς μήνες αργότερα, σε κεντρικό χώρο πολιτιστικών εκδηλώσεων του ίδιου τόπου παρουσιάστηκε από την τοπική αρχή ένα μεσοπρόθεσμο σχέδιο ανάπτυξής του. Η ιδέα, όπως δηλώθηκε, συνελήφθη σε μεγάλο αυτοκινητόδρομο κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού, παρόλο που στον ίδιο τόπο υπήρξαν κάτοικοι που δημοσιοποίησαν κατά καιρούς παρόμοιες ιδέες, με απλό είτε με περισσότερο αναπτυγμένο τρόπο. Οι ιδέες των ντόπιων δεν φαίνεται να λειτούργησαν ούτε σαν έναυσμα για καλύτερη διερεύνηση. Η υλο-

ποίησης της εφαρμογής της «ιδέας» των εκτός του τόπου προσώπων, ανατέθηκε σε (ή μάλλον αναλήφθηκε από) ομάδα επιστημόνων ιδρύματος που έχει έδρα μακριά από τον τόπο και σε αυτή δεν φάνηκε να συμμετέχει κανένας επιστήμονας κάτοικος του χώρου για τον οποίο αναπτύσσεται η «συλληφθείσα» ιδέα. Ήταν φανερό πως μια τέτοια συγκρότηση της ομάδας εργασίας δεν θα μπορούσε να συλλάβει όλες τις παραμέτρους του τόπου με αποτέλεσμα το κατασκεύασμα να μην είναι τόσο ικανοποιητικό όσο θα μπορούσε να είναι. Όπως σε άλλες περιπτώσεις σε παρελθόντες χρόνους, έτσι και στην περίπτωση αυτή, επεβλήθη μια πρόταση, δεν υπήρξε ουσιαστική αλληλεπίδραση μεταξύ των κατοίκων του τόπου. Αυτοί κρατήθηκαν «απέξω», απαθείς και φυσικά χωρίς καμιά συμβολή στην προσπάθεια, κάτι που ίσως θα βοηθούσε στο μετασχηματισμό της μορφής της τοπικής κοινότητας.

Η πληροφορία που καταγράφεται στο πέρασμα του χρόνου δεν φαίνεται να αλλάζει την κοινωνική κατάσταση του τόπου. Η προσπάθεια επιβολής μιας υπερφορτωμένης

από αυτοκίνητα κεντρικής οδικής αρτηρίας του τόπου με παράλληλη κατάχωση στοιχείων του ιστορικού παρελθόντος του, σε αντίθεση με την τάση απομάκρυνσης των αυτοκινήτων από τα κέντρα των ευρωπαϊκών πόλεων και ανάδειξης της ιστορικής τους συνέχειας, θα οδηγήσει εκδόχη τοπικής «αστικής» εφημερίδας να προβληματιστεί τι συμβαίνει «όταν η πόλη δεν διαπαιδαγωγεί». Θα σταθεί «στη γύμνια της πόλης», θα αναρωτηθεί «για ποια κοινωνία μιλάμε, όταν μεγαλώνουμε τα παιδιά μας σε αρνητικά περιβάλλοντα και όταν η οικογένεια, το σχολείο και οι λοιπές κοινωνικές παράμετροι προετοιμάζουν το άτομο όχι για να γίνει πολίτης, αλλά παραγωγική μονάδα». Θα διατυπώσει τη σκέψη πως «κάθε πόλη έχει τους μύθους της, και όταν δεν τους έχει πρέπει να τους δημιουργεί» για να επιστήσει τη προσοχή για το ατόπημα της ταφής των στοιχείων της ιστορίας του τόπου και φυσικά η φωνή του θα

χαθεί μέσα στην πλήρη αδιαφορία των κατοίκων που και' ευφημισό τους αποκαλεί πολίτες. Παρόλο που για τον Αριστοτέλη: «πολίτης δ' απλώς ουδενί των άλλων ορίζεται μάλλον ή του μετέχειν κρίσεως και αρχής».

Αβίαστα η (περιορισμένη) καταγραφή των παραπάνω εικόνων οδηγεί στη αντίληψη μιας χαλαρής κοινωνικής συγκρότησης. Η κοινωνική οντότητα, στο πλαίσιο της οποίας εξελίσσονται παρόμοια φαινόμενα, αποκαλύπτει περιορισμένη αλληλεπίδραση μεταξύ των μερών που τη συνθέτουν, είτε σε επίπεδο μικροδομής είτε σε επίπεδο μακροδομών. Είτε σε επίπεδο ατόμων, δηλαδή, είτε σε επίπεδο φορέων που επιλέγονται από τα πρόσωπα για τη διαχείριση των στοιχείων της περιοχής. Μια περιορισμένου τύπου αλληλεπίδραση φαίνεται μακροσκοπικά από τη μη συμμετοχή των ατόμων στα δρώμενα του τόπου, από τη μετατροπή τους από άτομα-πρόσωπα σε άτομα-μάζα, από τη μερική ή πλήρη αγνόηση τόσο του ενός ατόμου από το άλλο, όσο και των ατόμων από τους φορείς, από την περιορισμένη διαχείριση των στοιχείων της ιστορίας του τόπου και

φυσικά από την πλημμυρή προετοιμασία των βημάτων του τόπου στο μέλλον. Οι σκέψεις, οι προβληματισμοί, οι δράσεις καθορίζονται από το άτομο ή την ομάδα ατόμων και φυσικά στοχεύουν στην ικανοποίηση περιορισμένων σχεδίων, τα οποία προβάλλονται ως ευρύτερης αποδοχής (αφού δεν υπάρχει έντονη αντίδραση, υπάρχει συμφωνία).

Διαχρονική αντιμετώπιση του γίνεσθαι είτε ατόμων, είτε φορέων, είτε ακόμη συνόλων προσώπων (ομάδων) αυτού του τόπου, που δεν έχει σημασία αν το όνομά του είναι Βέροια ή άλλο, οδηγούν σε προβληματισμό κατά πόσο ισχύει ο ισχυρισμός του καλού εκδότη πως αυτό στο οποίο αναφέρεται είναι «πόλη». Οδηγούν σε προβληματισμό κατά πόσο, αυτό στο οποίο αναφερόμαστε, είναι ένα «φυσικό γεγονός» γεννημένο από την ανάγκη του ανθρώπου να επιβιώσει διαμορφώνοντας πολυποίκιλες σχέσεις επικοινωνίας, υπερβαίνοντας τις κοινωνικές οντότητες οικογένεια και ομάδα, ώστε μέσα σε αυτό το «φυσικό γεγονός» ο άνθρωπος να ολοκληρωθεί ως «ον πολιτικό». Οδηγούν σε προβληματισμό μήπως αυτό που γίνεται αντιληπτό με ανάλογες συμπεριφορές, αντί «πόλη» θα έπρεπε να χαρακτηρίζεται απλά «βιοτεχνοδομή».

Ποια είναι όμως η κοινωνική συγκρότηση η οποία οδηγεί σε μακροσκοπικές συμπεριφορές τέτοιες που να αδυνατίζουν τη καταλληλότητα της χρήσης του όρου «πόλη»;

ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΣΜΟΣ

Τα ελλείμματα στην οριοθέτηση των ουσιαστικών για την πορεία της χώρας παραγόντων, στη σοβαρότητα της προσέγγισης των κύριων προβλημάτων, στο μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και προγραμματισμό των βηματισμών του ελλαδικού κοινωνικού γίνεσθαι, είναι εμφανή τις τελευταίες δεκαετίες. Τα ελλείμματα αυτά σε συνδυασμό με την αδρανειακή αδυναμία του ελληνικού κεντρικού διαχειριστικού μηχανισμού, με την οποιαδήποτε πολιτική του έκφραση, επέτρεψαν την ανάπτυξη έντονων ρουσφετολογικών πιέσεων.

Παράλληλα συνεχίζει να επιτρέπεται η ανάπτυξη όλων εκείνων των διαδρομών, μέσα από τις οποίες ο πολίτης της χώρας οδηγείται σε χαμηλά επίπεδα κοινωνικής λειτουργίας, του επιβάλλεται σχεδόν η λογική της ήσσονος προσπάθειας, καταξιώνεται η ευτέλεια και γίνεται η παθητικότητα ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινωνίας. Είναι η ίδια περίοδος κατά την οποία ενισχύεται η διαδικασία διαμόρφωσης των συνθηκών, ώστε η εκπαίδευση να πολιορκηθεί

και να κυριευτεί τελικά από το φροντιστήριο, που αποτελεί πλέον εκπαιδευτικό και κοινωνικό ναρκωτικό προϊόν, αλλά και διεγέρτη ταυτόχρονα νοσηρών καταστάσεων μέσα από τις οποίες οι άνθρωποι μετασχηματίζονται από δημιουργοί σε καταναλωτές των πάντων.

Με όλους αυτούς τους μηχανισμούς επιβάλλεται η διάλυση της κοινότητας, η αλλοτρίωση του ατόμου-προσώπου και προωθείται ο ομαδισμός ως κύριος παράγοντας κοινωνικής δράσης. Η ομάδα, κέλυφος προστασίας του ατόμου σε καταστάσεις ανώριμων κρατικών δομών, αξιοποιείται από τους κεντρικούς μηχανισμούς διαχείρισης και οδηγείται έτσι ώστε να μετασχηματιστεί σε μηχανισμό αλλοτρίωσης του ατόμου-προσώπου. Ως μηχανισμός αλλοτρίωσης η ομάδα, αποκόπτει το άτομο από τον εαυτό του με τον οποίο είναι ενωμένο ως αυτοσυνείδηση και του αποδίδει ένα ρόλο. «Στο ρόλο αποτυπώνεται η κοινωνική λειτουργία του προσώπου. Εκεί-όχι μέσα του-κοιτάζεται το εγώ και αποκτά συνείδηση του εαυτού του, στα μάτια των άλλων καταξιώνεται και όχι αναπτυσσόμενο ως εσωτερικότητα».

Το άτομο αφήνει την τύχη του στους διαχειριστές των ομάδων, στους οποίους αναδέχεται, με «δημοκρατικές» διαδικασίες, ακόμη και το δικαίωμα του λόγου. Μετά από λίγο δεν μπορεί πλέον να ξεφύγει. «Κάθε αξιοπρεπής στάση, κάθε προσπάθεια βελτιώσεως συναντά λυσσαλέα αντίδραση ενός συμπαγούς ομαδισμού. Να μοιάξεις και όχι να ξεχωρίζεις και γενικώς να είσαι συνεργάσιμος». Ο ομαδισμός τελικά θα διεισδύσει, θα ενσωματωθεί στο κράτος, στους κομματικούς και συντεχνιακούς μηχανισμούς και θα «αγωνίζεται παντί σθένει να εμποδίσει τον ανερχόμενο δημιουργικό άνθρωπο, ... φालκιδεύοντας στις πολωτικές γενικεύσεις του τις ζωντανές δυνάμεις ενός έθνους». Η διαπλοκή κρατικής εξουσίας με οικογένειες ή ομάδες ποικίλων δεσμών και συμφερόντων, είναι υπεύθυνη για την υπερίσχυση του συγγενικού δεσμού ή της υποχρέωσης από οποιοδήποτε νόμο. «Η υποχρέωση αποτελεί δεσμό συναισθηματικής συναλλαγής, ο οποίος μετατρέπεται εύκολα σε δεσμό συμφερόντων. ... Τα όργανα της πολιτείας είναι υποκείμενα σε μεγάλο βαθμό της κρατούσης νοοτροπίας, οπότε υποκύπτουν ή διαβρώνονται εύκολα».

ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΪΔΕΑΤΙΣΜΟΙ

Ο ομαδισμός, είτε με τη μορφή της οικογένειας και του οικογενειακού περιγύρου, είτε με τη μορφή της συντεχνίας ή της φυλετικής ιδιαιτερότητας, διαλύει κάθε ιστό ατόμων-προσώπων, που μπορεί να διαμορφώ-

νουν οι δράσεις για την υπέρβαση των καθημερινών προβλημάτων. Επιδρά καταστροφικά στο σύνολο των διαδικασιών που έχει κατακτηθεί από μια ανθρώπινη κοινωνία, σ' αυτό δηλαδή που ο Καντ πρώτος προσδιόρισε ως κουλτούρα και την αλλοιώνει μετατρέποντας τα μέλη της κοινωνίας σε άτομα-ρόλους. Η νομιμοποίηση της αλλοτριωμένης κοινωνικής πραγματικότητας από τον ίδιο τον ομαδισμό με τη μορφή του κόμματος, της παράταξης ή του ιζακιού, επιβάλλει την «ταυτότητα» ως απελπισμένη απάντηση των ατόμων στη χρεοκοπία της κοινωνίας. Το άτομο μόνο του πλέον, είναι έτοιμο προς «κατανάλωση» από τις ομάδες που διαχειρίζονται αυτό, που ακόμη εξακολουθεί να ονομάζεται πόλη ή κράτος.

Μια «μεγάλη ιδέα» είναι ο καλύτερος τρόπος να χειραγωγηθούν τα αλλοτριωμένα πλέον άτομα, αφού έτσι θα ενισχυθούν οι ρόλοι που τους έχουν αποδοθεί στο πλαίσιο των ομάδων ή θα αποκτήσουν νέους. Εκτελώντας τους ρόλους, τα άτομα, θα παραμένουν μακριά από την αναζήτηση της αυτοσυνειδησίας και των πραγματικών δυνατοτήτων που μπορούν να αναπτύξουν ως κοινότητα ατόμων-προσώπων. Θα παραμένουν βασικοί συντηρητές των ομάδων, όπως και αν εκδηλώνονται αυτές, αφού θα παραμένουν εξαρτημένα με διάφορους τρόπους από τις δομές τους. Οι ομάδες, χωρίς κανένα έξοδο, θα διατηρούν τον «κοινωνικό» τους ρόλο και φυσικά τον έλεγχο των καταστάσεων. Όταν μετά από καιρό δεν θα αποδώσουν οι ανέξοδοι μεγαλοϊδεατισμοί με τους οποίους παγίδεψαν τα άτομα, θα τους εγκαταλείψουν για κάτι άλλο. Τα αλλοτριωμένα άτομα, έχει φανεί από παρόμοιες ενέργειες ότι, δεν θα ανιδράσουν ή θα επιτραπεί να ανιδράσουν τόσο όσο να φανεί πως λειτουργεί η δημοκρατία.

Στο άμεσο τοπικό επίπεδο, ως παραδείγματα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν η επιχείρηση της δημιουργίας μεγάλου κέντρου διαχείρισης αγροικών προϊόντων στην περιοχή της Κουλούρας και η προσπάθεια δημιουργίας μουσείου, για τη στέγαση των θησαυρών της Μακεδονικής γης, στη περιοχή της Βεργίνας. Ανέξοδοι για τις τοπικές ομάδες, και στις δυο περιπτώσεις, μεγαλοϊδεατισμοί οδηγήθηκαν στην αποτυχία, αφού προηγουμένως είχαν προσφέρει χώρο για τον εγκλωβισμό των ατόμων-ρόλων. Η μια ειδικά περίπτωση, αυτή της Βεργίνας, όπου διαμορφώθηκε τελικά μια κατάσταση πολύ μακριά από τον μεγαλοϊδεατισμό των ομάδων, αποκάλυψε την αδυναμία της «πόλης» των ομάδων, της Βέροιας, να αξιοποιήσει έστω και αυτό. Είναι γνωστό ότι ο μεγαλύτερος όγκος των επισκεπτών της

περιοχής παρακάμπτουν την πόλη προς άλλες κοντινές περιοχές. Η ίδια αδυναμία βέβαια θα μπορούσε να διαγνωσθεί και για το κυριακό συγκρότημα που κατασκευάστηκε στη περιοχή της Κουλούρας και παραμένει να διαλύεται εδώ και χρόνια χωρίς αξιοποίηση.

Οι ανιδράσεις στις δυο αυτές περιπτώσεις ήταν περιορισμένες, υποτονικές και βέβαια ελάχιστοι τις θυμούνται σήμερα. Οι ομάδες που συγκροτούν την πόλη της Βέροιας, δεν είχαν επενδύσει τίποτε για την υλοποίηση αυτών των δυο ιδεών. Τα ζήτησαν από την κεντρική διαχειριστική εξουσία και όταν αυτή έπραξε όπως έπραξε, αποκαλύφθηκε πως είτε ο προγραμματισμός δεν ήταν σωστός και συμβατός με τον ευρύτερο προγραμματισμό για τη χωροταξική ένταξη του αιτήματος, είτε η ίδια η «πόλη» δεν είχε αναπτύξει εκείνες τις δομές που θα επέτρεπαν την αξιοποίηση έστω και μέρους ενός άλλου αιτήματος. Στις δυο αυτές περιπτώσεις ο ομαδισμός λειτούργησε αποπροσανατολιστικά. Παρέσυρε τα άτομα σε μεγαλοϊδεατισμούς παγίδες και τα απομάκρυνε από τη διαδρομή να βρουν τα στοιχεία που θα πρέπει να αναδειχθούν για να βελιωθεί η κατάσταση του τόπου.

Αν αυτή καταγράφεται η εικόνα της κοινωνικής συγκρότησης, εύλογο προκύπτει το ερώτημα: Με ποιους μηχανισμούς αναπαράγονται αυτές οι καταστάσεις;

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΓΙΔΕΣ

Καθώς η πορεία της ανθρωπότητας τραβάει την ανηφόρα της και μετασχηματίζεται σε όλο και πιο «παραγωγικά» κοινωνικά σχήματα, οι διαδικασίες ενσωμάτωσης των καινούριων μελών των κοινωνικών σχημάτων, αυτές που αποκαλούνται «εκπαίδευση», ακολουθούν τις δικές τους διαδρομές. Όσο η ανθρωπότητα πορεύεται σε σχήματα που επιτρέπουν την υποδούλωση του ατόμου-προσώπου, σε υπερατομικές δομές διαχείρισης του κοινωνικού γίγνεσθαι, τόσο το άτομο-πρόσωπο αλλοτριώνεται σε άτομο-μάζα και τόσο η εκπαίδευση αλλοτριώνεται σε μηχανισμό ισχυροποίησης και αναπαραγωγής των καταστάσεων που γεννούν την αλλοτρίωση.

Η επιβίωση μπορεί να θεωρηθεί ως η κύρια ιδιότητα του συμπανικού όλου, από την πιο μικρή μέχρι την πιο μεγάλη δομή του. Η εκπαίδευση αποτελεί ένα μηχανισμό επιβίωσης ο οποίος επιτρέπει τη διατήρηση κοινωνικών οντοτήτων, είτε έχουν τη μορφή κοινοτήτων, είτε εξειδικευμένων ομάδων, είτε συνόλων παρόμοιων ομάδων, είτε κρατών. Όσο η πορεία του ανθρώπινης ύπαρξης

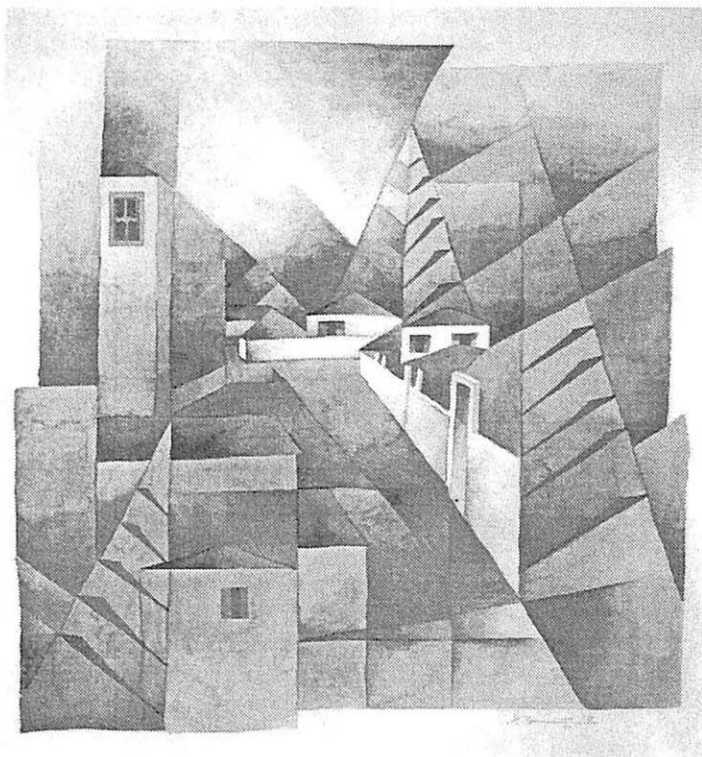
περνάει από την πιο συγκεκριμένη μορφή της, την οικογένεια και την κοινότητα, προς την περισσότερο αφηρημένη, το κράτος, τόσο η εκπαίδευση μετασχηματίζεται από εργαλείο εξέλιξης λειτουργιών σε όπλο συντήρησης δομών. Αυτός ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης προσδιορίστηκε και πολλές προσπάθειες αναπτύχθηκαν προς την κατεύθυνση της απαλλοτρίωσής της.

Οι φορείς των προτάσεων διαχείρισης του κοινωνικού γίνεσθαι, είτε τοπικού είτε ευρύτερου, οι πολιτικοί φορείς, υπηρετούν ή μάχονται αυτόν τον χαρακτήρα της εκπαίδευσης, ανάλογα με τη θέση στην οποία βρίσκονται. Μια τέτοια όμως κατάσταση επιτρέπει τη διατήρηση του χαρακτήρα της εκπαίδευσης ως μηχανισμού αλλοτρίωσης και κατά συνέπεια υποδούλωσης του ατόμου και των ομάδων ατόμων που η κοινωνική κινητικότητα διαμορφώνει.

Με αυτό τον τρόπο η κοινωνική πραγματικότητα εγκλωβίζεται όλο και περισσότερο σε καταστάσεις κρίσης, δεν ανιλαμβάνεται τις κυρίαρχες αντιθέσεις που οδηγούν σ' αυτές και αποδέχεται δευτερογενείς, τριτογενείς και γενικότερα παράγωγες, αντιθέσεις ως εχθρό που πρέπει να καταπολεμηθεί. Οι τοπικές αντιθέσεις, θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα τέτοιο παράδειγμα. Προϊόντα, συνήθως, παραγωγικών διαδικασιών που διαμορφώθηκαν χωρίς μελέτη, σύνεση και προγραμματισμό, αποτελούν παγίδα στην οποία εγκλωβίζονται οι ήδη αλλοτριωμένες παραγωγικές δυνάμεις που δραστηριοποιούνται στο κάθε τοπικό επίπεδο. Αλλοτριωμένοι τοπικοί, συντεχνιακοί είτε πολιτικοί, φορείς γίνονται εύκολα οδηγοί σ' ένα τέτοιο αγώνα που παρασύρει την κοινωνία μακριά από την αντίληψη και συνειδητοποίηση των κυρίαρχων αντιθέσεων, την απομακρύνει από τον αγώνα που θα οδηγούσε στην υπέρβασή τους και την παγιδεύει, συχνά, σε επιλογές-ομίχλη.

Έτσι κρύβονται οι πραγματικοί γεννήτορες των καταστάσεων αλλοτρίωσης και μαζί με αυτές και όσοι έχουν επενδύσει στην ύπαρξη και καλλιέργειά τους. Όσο πιο μεγάλη είναι η ιδέα της παραγωγού αντίθεσης, για την οποία θα πρέπει να παλέψει μια κοινωνία, τόσο περισσότερο εύκολο θα είναι να παρασυρθούν στην παγίδα μεγαλύτερες κοινωνικές ομάδες και άρα εντονότερος ο εγκλωβισμός σ' αυτή. Φαινόμενο ανάλογο με αυτό της χιονοστιβάδας. Άμεση συνέπεια η όλο και μεγαλύτερη απομάκρυνση από την λύση των κυρίαρχων αντιθέσεων και περαιτέρω ενίσχυση όσων έχουν επενδύσει σ' αυτές.

Η ιραγικότητα των ανιφάσεων που καταγράφονται στις διαρκείς δημοσκοπήσεις

της ελληνικής κοινωνίας, που γίνονται τα τελευταία χρόνια, είναι ενδεικτικό στοιχείο του αγώνα του σώματος της ελληνικής κοινωνίας για να μη χαθεί στη δύνη των παραγώνων αντιθέσεων που τον οδηγούν όλοι οι μηχανισμοί μαζικής επιβολής (θα μπορούσε να διαβαστεί συντομογραφικά και Μ.Μ.Ε.) κυρίαρχης άποψης. Δύσκολα μπορεί να αμφισβητήσει κάποιος την τελική έκβαση του αγώνα αυτού.

ΜΗ-ΠΟΛΗ: ΒΙΟΤΕΧΝΟΔΟΜΗ

Από τα φαινόμενα που εξελίσσονται στον τόπο αυτό, γίνεται φανερό πως η Βέροια, και όχι μόνο αυτή, απέχει πολύ από να μπορεί να προσδιοριστεί ως πόλη. Η ελαχιστοποίηση της χρήσης, μέχρι εξαφάνισης, της έννοιας «βεροιώτης» για τον προσδιορισμό των κατοίκων του τόπου και η ανικατάστασή της από τις ονομασίες των φυλετικών ομάδων που συγκατοικούν τον χώρο, αποτελεί μια ένδειξη γι' αυτό.

Η πόλη που υπήρξε προϊόν συνένωσης Οίκων (οικογενειών) και Κωμών (κοινοτήτων) με στόχο την επιδίωξη «ζωής αυτάρκους και κοινωνίας ιελείας», αφού διέγραψε μια πορεία στην οποία ολοκληρώθηκε ως οντότητα, μεγαλύτερη από το άθροισμα των μερικών οντοτήτων που την δημιούργησαν, φαίνεται πως φθίνει. Η παραιτήρηση της Βέροιας, και φυσικά όχι μόνο αυτής, αποκαλύπτει πως εμφανής είναι μια ανιτίστροφη πορεία. Αυτή η φθορά αλλοιώνει τη φυσιογνωμία του συστήματος, εγγράφεται ως εγγενής αδυναμία του και μεταφέρεται στους χρονικούς μετασχηματισμούς του διαλύο-

νιάς το. Η διάλυση, η οποία γίνεται φανερή από πολλά μακροσκοπικά φαινόμενα (μερικά περιγράφηκαν στην αρχή του κειμένου), καθιστά αδύναμο το σύνολο των, απομονωμένων πλέον, κατοίκων της περιοχής, ως τέτοιο να παραιτεί, να μελετά, να αλληλεπιδρά, να αποκαλύπτει τις νομοτέλειες, να προβλέπει τις επερχόμενες αλλαγές και να προετοιμάζεται με τις κατάλληλες κινήσεις ώστε να επιβιώνει. Θα μπορούσε αυτή η κατάσταση να χαρακτηριστεί, ως πορεία προς μια «κοινωνική Alzheimer».

Επειδή η επιβίωση αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό κάθε δομής, είναι φανερό πως ένα σύνολο κατοίκων, όσο ασθενική

τικές κοινότητες, είτε ως συντεχνίες, είτε ως πολιτικοί φορείς, κόμματα κλπ.

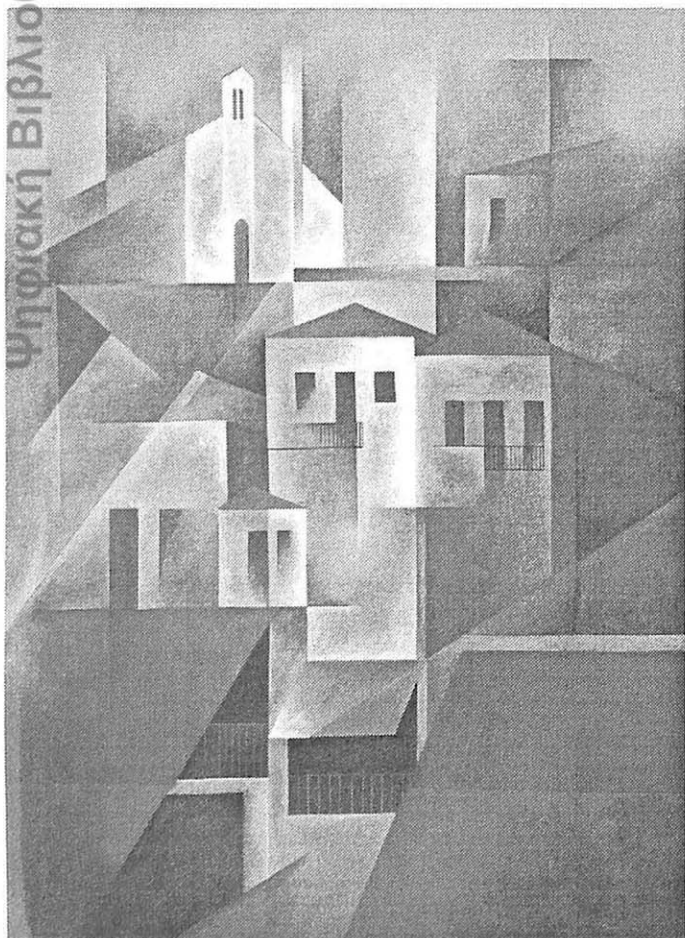
Η περίπτωση της κινητοποίησης για την ίδρυση της Πανεπιστημιακής σχολής της Βέροιας, αλλά και άλλων περιοχών, τόσο με τον τρόπο που τέθηκε το θέμα, όσο και με τον δρόμο που ακολουθήθηκε για την υλοποίησής του αποκαλύπτει ένα μεγαλύτερο, το κυρίαρχο, πρόβλημα που υπάρχει στην περιοχή και επιχειρείται μέσα από εγκλωβισμούς να μη γίνει αντιληπτό. Τα συμφύροντα των ομάδων φαίνεται πως είναι μεγάλα και ο αποπροσανατολισμός είναι μια καλή προσπάθεια συγκάλυψης. Το κυρίαρχο όμως πρόβλημα δεν λύνεται έτσι και είναι σίγουρο πως αργά ή γρήγορα θα κάνει και πάλι την εμφάνισή του, αν μέχρι τότε δεν εντοπιστεί και δεν λυθεί.

Μια κοινωνική κατάσταση αποδυνάμωσης του ατόμου-πρόσωπο, αλλοτρίωσης του «φυσικού γεγονότος» μέσα στο οποίο ο άνθρωπος μετασχηματίζεται σε «ον πολιτικό», είναι λογικό να μην μπορεί να οριστεί από την έννοια της πόλης. Μια τέτοια κατάσταση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μη-πόλη ή καλύτερα βιοτεχνοδομή.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΣΜΟΥ

Η επιβίωση μιας δομής φαίνεται πως έχει δυο δρόμους για να εκδηλωθεί: την αδράνεια και την ανάπτυξη. Η πρώτη συνδέεται με τη συντήρηση της δομής, την περιχαράκωση της, τη διατήρηση των παλιών ισορροπιών, τη μακροσκοπική στασιμότητα. Η δεύτερη, η ανάπτυξη, συνδέεται με την εξέλιξη της δομής, το άνοιγμά της σε άλλες δομές, την δημιουργία ανισορροπιών και την ανατροπή των παλιών ισορροπιών για δημιουργία καινούριων, την πρόοδο. Οι διαδικασίες προσέγγισης των διαφόρων θεμάτων στις βιοτεχνοδομές, αποκαλύπτουν πως η επιλογή των λύσεων είναι ενταγμένη στη λογική της αδράνειας. Η επιλογή είναι προσδιορισμένη από τα άμεσα οφέλη που πιστεύεται πως θα αποκομίσουν οι κυρίαρχες ομάδες και σαφώς θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως συντηρητική.

Σε μια περίοδο μετάβασης, όπου η ταχύτητες των επιστημονικών, οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών είναι ιλιγγιώδεις, η εμμονή των «φορέων» της βιοτεχνοδομής στην παλιά ανίληψη, που συνήθως είναι προσανατολισμένη στην εντονότερη εξάρτηση της περιοχής από το κέντρο και την κεντρική διαχειριστική ομάδα, τουλάχιστον μαρτυρά έλλειψη διορατικότητας. Το χειρότερο, σε μια περίοδο που η λογική της απελευθέρωσης και του εκσυγχρονισμού έχει δείξει τη δυναμική της με την ανάπτυξη των περιοχών που λειτούργησαν στο πλαίσιο της,

δομή και αν θεωρηθεί, θα προσπαθήσει να επιβιώσει, μόνο που θα εκδηλώσει διαφορετικά, από μια σταθερή δομή, αυτή την λειτουργία. Δεν θα έχει τη μεθοδικότητα και τη σοβαρότητα που θα αναγνώριζε κάποιος στις ανάλογες εκδηλώσεις μιας πόλης, αλλά αντίθετα θα χαρακτηρίζεται από επιπολαιότητα, αποσπασματικότητα και εκρηκτικότητα, χρονικά και χωρικά πολλές φορές περιορισμένη. Αυτό καθιστά το σύνολο πολιτικά ευάλωτο στις επιθέσεις των «φορέων» και μειωμένης ανίστασης σε εγκλωβισμούς του σε λογικές, οι οποίες στην ουσία αναπαράγουν την κυριαρχία των ομάδων, είτε αυτές εκδηλώνονται ως οικογένειες, είτε ως φυλε-

οι «φορείς» μιας βιοτεχνοδομής επιλέγουν την αποτυχημένη λύση του κρατισμού.

Είναι περίεργο πως δεν αντιλαμβάνονται τον εγκλωβισμό της περιοχής στο κέντρο και στο κράτος, τόσο αυτοί που θέλουν να λένε πως εντάσσονται στο μπλοκ των δυνάμεων του εκουγχρονισμού, όσο και αυτοί που διακηρύσσουν πως ανήκουν στη λογική της απελευθέρωσης και του φιλελευθερισμού. Σε μια περίοδο μάλιστα που οι αναλύσεις δείχνουν πως η απελευθέρωση, η αποκέντρωση και το λιγότερο κράτος, αποτελούν, με την ανάπτυξη των πρωτοβουλιών της περιφέρειας, τους καλύτερους δρόμους εξόδου από τη κρίση, κινήσεις που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν μόνο εντυπωσιασμού, πρέπει να προξενούν ακόμη μεγαλύτερο προβληματισμό. Πρέπει να προσεγγίζονται με ιδιαίτερη προσοχή και σύνεση.

ΜΙΑ ΔΙΕΞΟΔΟΣ:

ΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Επιλογές που λαμβάνουν υπόψη τους μόνο τα συμφέροντα των ομάδων ή καλύτερα ορισμένων ομάδων της βιοτεχνοδομής δεν αποτελούν λύση για την ανάπτυξη της περιοχής, απεναντίας την εγκλωβίζουν σε συντηρητικές λογικές κρατισμού και εξάρτησης. Παρά τη προσωρινή βελτίωση μερικών παραμέτρων, κυρίως οικονομικών και κυρίως κάποιων κυρίαρχων ομάδων, η κατάσταση στη περιοχή συνήθως εξελίσσεται μονοδιάστατα και οι μονοδιάστατες πορείες είναι πάντα επισφαλείς και επικίνδυνες. Ειδικά σήμερα που έχει φανεί πως πλουραλισμός των επιλογών είναι αυτός που μπορεί να διασφαλίσει την επιβίωση μιας περιοχής με ανάπτυξη.

Στη διαδρομή μετασχηματισμού μιας κατάστασης βιοτεχνοδομής, θα μπορούσε να οργανωθούν μια σειρά βηματισμών οι οποίοι να συνθέσουν μια πορεία που θα οδηγήσει σε μια οντότητα που να προσδιορίζεται ως πόλη.

Η βασική ιδέα θα μπορούσε να παρουσιαστεί με τον όρο: Δομική Ανασυγκρότηση.

Η περιοχή θα πρέπει να ανασυγκροτηθεί και να διαμορφώσει τα σταθερά εκείνα σημεία που θα την προσδιορίσουν ως πόλη.

• Για να συμβεί αυτό θα πρέπει να αμφισβητηθεί το κατεστημένο, θα πρέπει από τις

δομές που επιβάλλει ο ομαδισμός να προχωρήσει η οργάνωση καινούριων δομών.

• Ρόλο σ' αυτό θα παίξει η εκπαίδευση, τόσο των νέων ανθρώπων που προσφέρεται στα σχολεία όσο και των υπολοίπων κατοίκων της περιοχής.

• Η διαμόρφωση και η ενεργοποίηση μικρών πολιτιστικών δομικών οντοτήτων, θα δώσει συμβατές με το μέγεθος της πόλης κοινωνικές πραγματικότητες, οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν ως αντιδραστικές διπλής κατεύθυνσης: διάσπασης των δομών του ομαδισμού και σύντηξης των νέων δομών.

• Η βιοτεχνοδομή-πόλη θα πρέπει να θεωρηθεί ως παραγωγική οντότητα και να απεγκλωβιστεί από το σφιχταγκάλισμα του κράτους στη λογική και στις ενέργειες.

• Συναφές στοιχείο είναι και η ύπαρξη διοικητικής αποτελεσματικότητας.

• Η ανάπτυξη μιας ποικιλόμορφης οικονομίας θα ισχυροποιήσει το δίκτυο των σχέσεων που θα αναπτυχθούν, ενώ η παροχή κινήτρων για σύγχρονες παραγωγικές επενδύσεις θα προσφέρει το βατήρα για συνεχή ανάπτυξη.

• Οι επενδύσεις στην ποιότητα ζωής και η προσφορά ευκαιριών στους νέους θα βοηθήσει να ισχυροποιηθεί το μέλλον της πόλης πλέον.

Επίλογος

Είναι σίγουρο πως οι ομάδες που συμβάλλουν στην αποδόμηση της έννοιας «πόλη» θα αντιδρούν σε κάθε αμφισβήτηση της κυριαρχίας τους. Το ζήτημα είναι αν υπάρχουν ακόμη προσωπικότητες που θα αντισταθούν στην κυριαρχία των ομάδων, που δεν θα δέχονται να «λιμνάζουν σε άμορφες και απολίτιστες ανθρώπινες ομάδες ή να σχηματίζουν τεράστια κοπάδια μέσα σε μοναρχίες με τερατώδεις διαστάσεις», αλλά θα «συνειναιρίζονται αρμονικά σχηματίζοντας πόλεις». Γιατί, όπως αναφέρει ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά, «ο άνθρωπος, ο οποίος μέσα στην οικογένεια μπορεί να αρχίσει να αναπτύσσεται, δεν μπορεί να φτάσει στην ολοκλήρωσή του παρά μόνο μέσα στην πόλη». Σε αντίθετη περίπτωση δεν παύει να είναι «σκλάβος που θα επιτρέπει σε άλλους να πετύχουν μια ανώτερη οργάνωση».

kzokos@vernet.gr

Σημειώσεις:

1. Η έννοια του ομαδισμού είναι δάνειο από την αρθρογραφία του κ. Στέλιου Ράμφου και από το βιβλίο του «Μια καλοκαιρινή ευτυχία τρί-ζει», εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 1999.
2. Θα ήθελα να μνημονεύσω το βιβλίο του Gustave Glotz, *Η Ελληνική «πόλις»*, εκδόσεις Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1989.
3. Ελπίζω ο αγαπητός φίλος Δημήτριος Ιορδ. Καρασάββας, εκδότης της δεκαπενθήμερης αστικής εφημερίδας της Βέροιας (όπως τη γράφει ο ίδιος) «Οι καιροί» να μη θυμώσει για τη χρησιμοποίηση τμήματος του άρθρου του με τίτλο «Όταν η πόλη δεν διαπαιδαγωγεί». Τον ευχαριστώ θερμά.

«Το χρωματισμένο πουλί» του Τ. Κοζίνσκι

... και μόνο ο Θεός
Παντοδύναμος βεβαίως
ήξερε ότι υπήρχαν δηλαστοικά
μιας διαφορετικής ράτσας
Μαγιακόφσκι

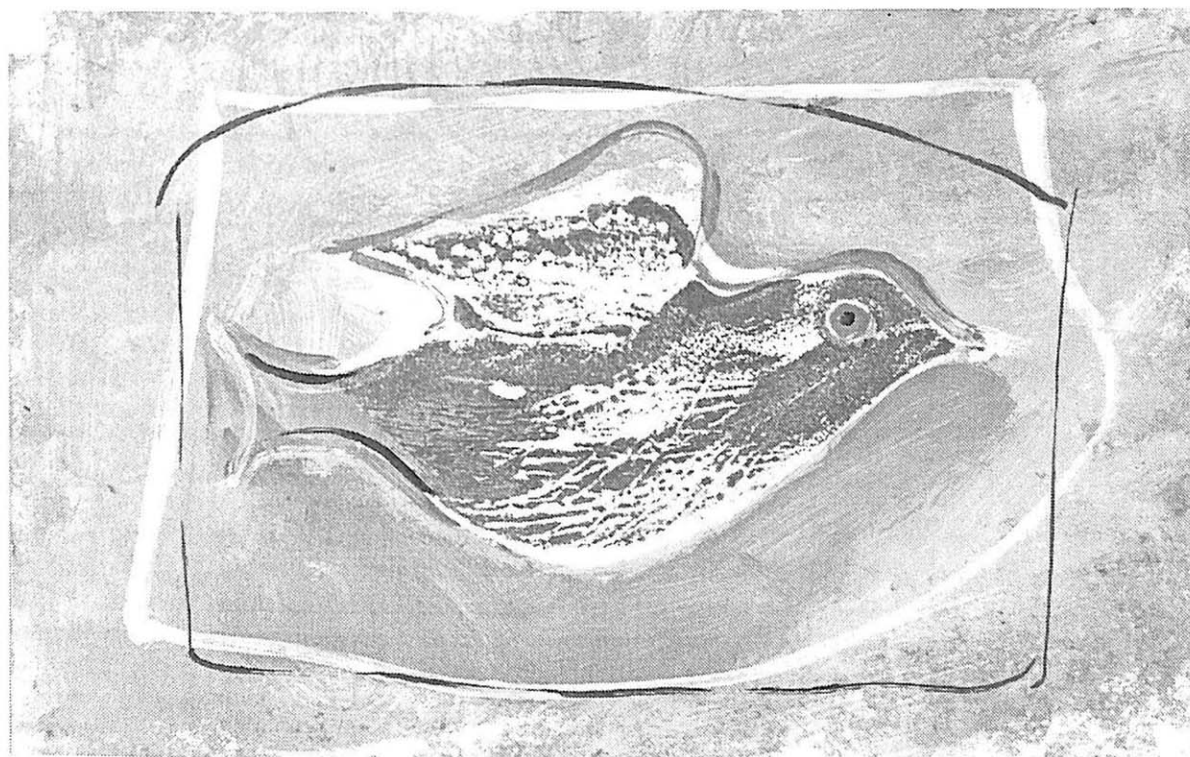
Φωτεινή Χαμιδιελή
Καθηγήτρια καλλιτεχνικών

Φωτεινή Χαμιδιελή, Χωρίς τίτλο.

Αυτή είναι η ιστορία ενός αχोरιού που αποχωρίστηκε τους χονείς του στην αρχή του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Ο συγγραφέας Γέρζι Κοζίνσκι ακολουθεί τα ίχνη του παιδιού καθώς περιπλανιέται από χωριό σε χωριό, από τρόπο σε τρόπο. Είμαι μια ιστορία άγρια που φέρνει στο νου εικόνες από το έργο του Ιερωνύμου Μπος. «Το χρωματιστό πουλί» είναι η μοναδική από τις μαρτυρίες των επιζώντων όπου δεν υπάρχει σχεδόν καθόλου η παρουσία των Ναζί, αλλά ούτε περιγραφές των στρατοπέδων συκέντρωσης.

Η μετάφραση επικεντρώνεται ό' ένα συγκεκριμένο επεισόδιο του πέμπτου κεφαλαίου όπου μια εκπληκτικής έντασης εικόνα αποκαλύπτει την βαρβαρότητα του ρατσισμού.

Φωτεινή Χαμιδιελή, Χωρίς τίτλο.

Έκανε ζέστη. Δεν υπήρχε ούτε μια ανάσα ανέμου, οι κορφές των δέντρων έστεκαν ακίνητες. Οι ακρίδες και οι λιβελούλες βούιζαν, μια πειταλούδα αιωρούνταν σ' ένα αόρατο αεράκι πάνω από το ξεθωριασμένο ξέφωτο. Ο τρυποκάρυδος σταμάτησε να χτυπά τον κορμό του δέντρου, ο κούκος ησύχασε. Αποκοιμήθηκα. Φωνές με ξύπνησαν. Ο άντρας και η γυναίκα έστεκαν κοντά ο ένας στον άλλο λέγοντας λόγια που δεν καταλάβαινα. Έμοιαζαν σαν να είχαν φυτρώσει μέσα από τη γη. Χώρισαν διστακτικά και η Λουντιμίλα τον αποχαιρέτησε ο Λεκ με πλησίασε γυρνώντας συνέχεια να την κοιτάζει.

Ο Λεκ με πλησίασε σκονιάφτοντας ενώ γυρνούσε συνέχεια πίσω για να την κοιτάξει. Στα χείλη του είναι ένα ονειροπόλο χαμόγελο.

Στον γυρισμό στήσαμε κι άλλες παγίδες. Ο Λεκ ήταν κουρασμένος και κακοδιάθετος. Το βράδυ όταν τα πουλιά κοιμήθηκαν στα κλουβιά τους, το κέφι του ξαναγύρισε. Ανήσυχος, μιλούσε για τη Λουντιμίλα. Το σώμα του έτρεμε, γελούσε, κλείνοντας τα μάτια του. Τα άσπρα, γεμάτα ακμή, μάγουλά του κοκκίνισαν.

Μερικές φορές περνούσαν μέρες και η Λουντιμίλα δεν εμφανιζόταν στο δάσος. Τότε το Λεκ τον κυρίευε μια κρυφή οργή. Κοιτούσε σοβαρά τα πουλιά στα κλουβιά μουρμουρίζοντας μόνος του. Στο τέλος μετά από επίμονη παρατήρηση, διάλεγε το δυνατώτερο πουλί, το 'δενε μ' ένα σπάγκο στον καρπό του και προετοιμάζε δύσοσμες μπογιές διαφορετικών χρωμάτων που τις ανακάτευε με παράξενα συστατικά.

Ο Λεκ αναποδογύριζε το πουλί και έβαφε τα φτερά του, το κεφάλι και το στήθος με αποχρώσεις του ουράνιου τόξου, μέχρι να γίνει πιο πολύχρωμο και πιο ζωηρόχρωμο από ένα μπουκέιο αγριολούλουδα.

Τότε πηγαίναμε στο βάθος του δάσους. Εκεί ο Λεκ έβγαζε το χρωματιστό πουλί απ' το σάκο του και με διέταζε να το κρατήσω στο χέρι μου. Το πουλί άρχιζε να υπιβίζει προσελκύοντας ένα σμήνος του ίδιου είδους που πειτούσαν αναστρωμένα πάνω από τα κεφάλια μας. Ο αιχμάλωτός μας ακούγοντας τα άλλα πουλιά, τεντώνονταν προς αυτά κρώζοντας δυνατώτερα, η μικρή του καρδιά φυλακισμένη στο φρεσκοβαμμένο στήθος του χτυπούσε βίαια.

Όταν ένας αρκετά μεγάλος αριθμός πουλιών μαζευόταν πάνω από τα κεφάλια μας, ο Λεκ μου έκανε νόημα να απελευθερώσω τον αιχμάλωτο.

Πετούσε, ευτυχισμένος και ελεύθερος, μια κουκίδα ουράνιου τόξου σ' ένα φόντο από σύννεφα, και μετά βουτούσε στο καφετί σμήνος που περίμενε. Για μια στιγμή τα πουλιά έμεναν εμβρόντητα. Το χρωματισμένο πουλί έκανε κύκλους από τη μια άκρη του σμήνους ως την άλλη, προσπαθώντας μάταια να πείσει τους δικούς του ότι ήταν ένα απ' αυτά.

Όμως τα άλλα πουλιά, ζαλισμένα από τα φανταχτερά χρώματα, πετούσαν γύρω του αβέβαια. Σιγά σιγά έσπρωχναν το χρωματισμένο πουλί μακριά ενώ αυτό προσπαθούσε ξανά και ξανά να γίνει ένα με τα άλλα. Λίγο μετά, είδαμε πως το ένα πουλί μετά το άλλο ξεχώριζε απ' το σύνολο σμήνος για να κάνει μια άγρια επίθεση. Σύντομα το πολύχρωμο σχήμα έχανε τη θέση του στον ουρανό και έπεφτε στο έδαφος. Όταν τελικά βρίσκαμε τα χρωματισμένα πουλιά ήταν συνήθως νεκρά. Ο Λεκ εξέταζε με προσοχή τον αριθμό των χτυπημάτων που το πουλί είχε δεχθεί. Αίμα έσταζε από τα χρωματισμένα φτερά διαλύοντας τη μπογιά και λερώνοντας τα χέρια του Λεκ.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

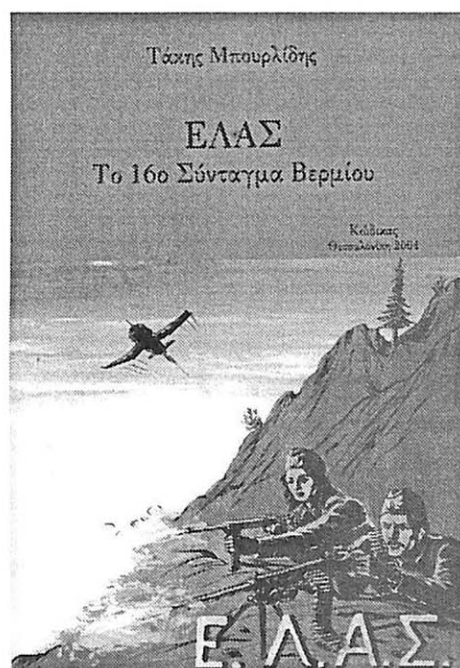
Το βιβλίο του **Τάκη Μπουρλίδη** «ΕΛΑΣ, Το 16ο Σύνταγμα Βερμίου», Θεσσαλονίκη, Κώδικας, 2004, είναι μια αυθεντική μαρτυρία που αναφέρεται στην πορεία και τις μάχες που έδωσε η 2η υποδειγματική διμοιρία ΕΠΟΝ II/16 του τάγματος Κολοκοιτώνη στο Βέρμιο κυρίως και στα γειτονικά βουνά, κατά τον απελευθερωτικό αγώνα του 1941-1944. Το βιβλίο περιγράφει με αναλυτικό τρόπο τις οργανωτικές προσπάθειες της ΕΠΟΝ στη Νάουσα τις καθημερινές συνθήκες επιβίωσης και εκπαίδευσης των αντάρτων καθώς και στις μάχες που έδωσαν κυρίως στη χρονιά 1944, κατά την οποία είχαμε τη μεγάλη εκκαθαριστική επιχείρηση των Γερμανών στο Βέρμιο.

Η αφήγηση είναι παραστατική με πολλές λεπτομέρειες, με τρόπο που να ζωντανεύει την κάθε στιγμή της μάχης, να φωτίζει τα συναισθήματα των αντάρτων και να δικαιολογεί, διαλεκτικά θα λέγαμε, την μετέπειτα εξέλιξη. Οι λογοτεχνικές αρετές του γραπτού αφαιρούν από το βιβλίο τα εχέγγυα μιας ιστορικής διαπραγμάτευσης συνολικά της δράσης του 16ου Συντάγματος του ΕΛΑΣ, καθώς αναφέρεται κυρίως στο τάγμα του Κολοκοιτώνη, πετυχαίνουν όμως ώστε η αφήγηση να καταστεί μια μαρτυρία αξιόπιστη, με αναγνωστικό ενδιαφέρον, ένα ακόμη χρονικό στη μακριά αλυσίδα προσωπικών αφηγήσεων των πρωταγωνιστών αυτής της περιόδου, που ειδικά μετά το 1989 προσπαθούν να φωτίσουν την πολυκύμαντη τροπή της δεκαετίας του 1940-1950. Ο αφηγητής ένας δεκαοχτάχρονος νεαρός μας αφήνει να διακρίνουμε όλα εκείνα τα ιδανικά και τις αξίες που οδήγησαν στην πορεία ζωής που διάλεξε. Ο συγγραφέας έρχεται να καταθέσει μια μαρτυρία, ένα χρονικό όχι με τη ματιά κάποιου που επιβλέπει αφ' υψηλού την εξέλιξη των μαχών, αλλά με την αλήθεια του απλού μαχητή που αγωνίζεται στην πρώτη γραμμή. Μπορεί αυτό να μην ικανοποιεί τις απαιτήσεις για μια αποστασιοποιημένη ματιά στο παρελθόν, δεν παύει όμως να αποτελεί μια «φέτα ζωής» στην πιο τραγική περίοδο της σύγχρονης Ελλάδας μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, τη δεκαετία του 1940-50.

Οι αυτοβιογραφικές μνήμες της στράτευσης των νέων ανθρώπων δεν αποτελούν μια ρομαντική αναβίωση της νεότητας μόνο, φωτίζουν ακόμη όλο το πλέγμα των ηθικών αξιών που κινητοποιήσε έναν ολόκληρο λαό ενάντια στον κατακτητή. Αλλιώς δεν εξηγείται η απάντηση που δίνουν αυτοί οι αγωνιστές, παρόλες τις εξορίες τις φυλακές, ότι αν ήταν να διαλέξουν, πάλι τον ίδιο δρόμο θα ακολουθούσαν. Η οργανωμένη πάλη μέσα από τις γραμμές των ανποτασιακών ομάδων δεν συνέχιζε μόνο μια απελευθερωτική φλόγα αλλά και τα υλικά για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας, που σφυρηλατούνταν στην αλληλεγγύη, την αγωνιστικότητα και βεβαίως την υπακοή για το αλάθητο των ηγετών και των κομματικών γραμμών.

Ο συγγραφέας στα δύσκολα χρόνια της εξορίας βρήκε τη δύναμη να καταγράψει να συλλέξει μαρτυρίες, να συγκεντρώσει στοιχεία, ώστε να η γραφή να αποτελέσει όχι μόνο η ανάμνηση ενός ηρωικού παρελθόντος αλλά ένα βήμα για να γνωρίσουμε την ατμόσφαιρα της εποχής, την ποιότητα αυτών των ανθρώπων, που πήραν την απόφαση να αγωνιστούν για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία της πατρίδας τους.

Σ.Ι.Χ

Το «Λεξικό της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Μυθολογίας» του Pierre Grimal: Απόπειρα κριτικής παρουσίασης.

Αριστοτέλης Αθ. Παπαγεωργίου

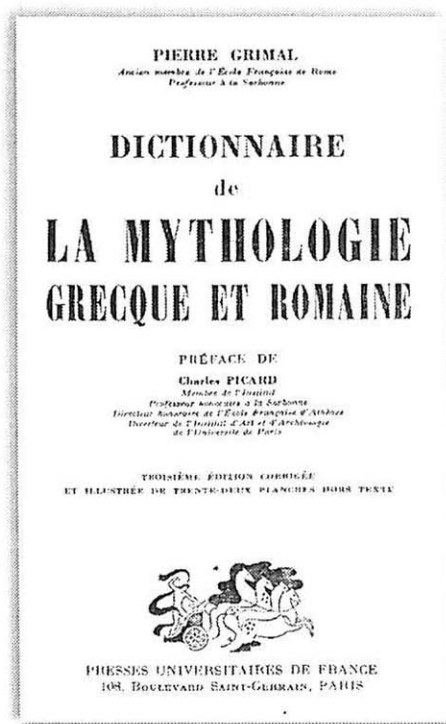
Φιλολόγος

Για τη μυθική σκέψη, κάθε γενεαλογία είναι ταυτόχρονα και εξήγηση μίας δομής.
Και μία δομή μπορεί να εξηγηθεί μονάχα, όταν παρουσιαστεί με τη μορφή γενεαλογικής διήγησης.

Jean Pierre Vernant

Επισημάνσεις : Γλώσσα και λεξικογραφία

Σταθερά σημεία αναφοράς προσδιορίζουν και συνέχουν τη νεοελληνική γλώσσα, τα οποία αποτελούν και τα κριτήρια της συνολικής της αξιολόγησης. Κατ' αρχάς, εντοπίζεται εμφανής κρίση στάσης, επειδή ακριβώς η ερμηνεία της γλώσσας επιχειρείται με γνώμονα την ηλικία, την επαγγελματική δραστηριότητα και την κοινωνική θέση των φορέων της, τις επικοινωνιακές περιστάσεις και τις ιδεολογικές συντεταγμένες που την οριοθετούν. Συνακόλουθα, υφίσταται και ισχυρή ενδογλωσσική κρίση: η γλώσσα συχνά συγκρούεται, «παλεύει» με τον ίδιο τον εαυτό της, καθώς τείνει να διαμορφώσει τα οργανικά χαρακτηριστικά της μέσα από τη συνεχή διαπλοκή και ανιπαλότητα διαλέκτων, ιδιωματικών εκφράσεων, δυναμικών ιδιολέκτων, ακόμη και κοινωνιολέκτων. Η επίδραση ξένων γλωσσών και η συνάφεια τους προς τη νεοελληνική συνιστούν τη διαγλωσσική της κρίση. Σε αυτό ακριβώς το πεδίο ορισμού εντάσσονται οι θεωρητικές αναζητήσεις και οι προβληματισμοί αναφορικά με τις «ηγεμονικές» τάσεις των πλέον διαδεδομένων γλωσσών εν σχέσει προς τις λιγότερο ομιλούμενες (Kamaroudis, 2000, 190 και 193). Οι προϋποθέσεις αξιολόγησης σε μία γλώσσα σαφώς σχετίζονται και με τη λειτουργική της κρίση. Η γλώσσα δηλαδή, συχνά, αναγκάζεται να υιοθετεί μορφές ή και να δανείζεται τύπους από άλλες γλώσσες

—έστω και με την πρακτική των ανυδανείων — επειδή η ίδια δεν τις διαθέτει. Τα λειτουργικά κριτήρια συνδέονται άρρηκτα με την οικονομία της γλώσσας, ασκώντας δραματική επιρροή στη φωνητική και τη φωνολογική της υπόσταση όπως και στα δομικά της χαρακτηριστικά. Η μερική επιβολή ξενόγλωσσου λεξιλογίου συναρτάται με τη χρηστική του αναγκαιότητα. Ενιούτοις είναι γενικά διαπιστωμένο ότι λέξεις με εκτεταμένο

συνταγματικό μήκος δεν παρουσιάζουν σοβαρές προοπτικές επιτυχίας στην καθιέρωσή τους.

Η νεοελληνική γλώσσα διαθέτει πλέον επαρκή περιγραφή. Από τον ακραίο γλωσσικό συντηρητισμό του Κοδρικά και του Αθανάσιου Πάριου έως το ρηζικέλευθο οραματισμό του Κοραή για μία «μέση οδό» και από τον άκριτο και ανιστόρητο εξαρχαϊσμό, που τροφοδότησε τη λαίλαπα των «Ορεσσιακών» και των «Ευαγγελικών», μέχρι τη θεμελίωση των εκπαιδευτικών και γλωσσικών μειαρρυθμίσεων του 1976, οι απόπειρες για κοινό γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας εξεικονίζονται ανάγλυφα. Η κοινή νεοελληνική, όντας μια νέα σχετικώς γλώσσα με πανάρχαιες όμως αφετηρίες, ανικανοποίητη την ιστορική της περιπέτεια – αλλά και την πολιτική έκφραση αυτού του κραδασμού – στο σημασιολογικό της ορίζοντα. Μολονότι το αίτημα για μία άρτια και εκσυγχρονισμένη γραμματική παραμένει αμετάκλητο, ωστόσο είναι γεγονός ότι έχουν σημειωθεί βήματα προόδου στην οργάνωση και τη διδακτική της γλώσσας. Συνακόλουθα η λεξικολογία, όπως και η λεξικογραφία, η δυναμική στη σύνταξη λεξικών της νεοελληνικής, διαρκώς τελεσφορεί.

Συμβατικά, ως λεξικό δύναται να νοηθεί το πόνημα, το οποίο συγκεντρώνει περισσότερα από 2000 λήμματα. Η εγκυρότητά του συνάπτεται με σειρά παραγόντων, που λειτουργούν ως θεμελιώδη σημεία αναφοράς. Εκτός από τον αριθμό των λημμάτων που εμπεριέχονται, το ενδιαφέρον εστιάζεται ασφαλώς και στην πληρότητα, δηλαδή τη γλωσσική του επάρκεια. Αναμφίβολα η ετυμολογία και η χρονολόγηση των λέξεων, παρά τις επιμέρους ανιρρήσεις που εγείρονται, συνιστούν αποφασιστικά κριτήρια. Άλλωστε σε κάθε λεξικό η μελέτη επικεντρώνεται στη γενική περιγραφή, την ιστορική του ταυτότητα, στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά και τη συνολική του οντότητα. Επομένως, δεν πρόκειται για παρωχημένη και άνευρη κατασκευή αλλά για δημιουργία λειτουργική, καθοδηγημένη από τη ζωική αναγκαιότητα της ίδιας της λεκτικής πολυσχιδίας και συναφή προς την καθ' αυτήν ποίηση της γλώσσας.

Η συσχέτιση του λεξιλογίου με την πραγματολογική ανίληψη για την ερμηνεία της γλωσσικής επικοινωνίας είναι αμιγής και επιτακτική. Σε αυτή τη βάση διερευνάται και η σημασία της λεξιλογικής γλωσσικής ικανότητας. Το αιμοτικό λεξιλόγιο προφανώς είναι ανομοιογενές και πολυποίκιλο. Ωστόσο αποτελεί τμήμα του κοινού γλωσσικού μηχανισμού και υπάγεται στη βασική δομή του. Και αυτό συμβαίνει, επειδή «δεν καταργεί την ύπαρξη ενός κοινού γλωσσικού αισθήματος

όσον αφορά τις γενικές αρχές στις οποίες βασίζεται η δομή και η λειτουργία του λεξιλογίου, άσχετα με το πόσο «φτωχό» ή «πλούσιο» μπορεί να είναι από την άποψη του γνωστικού – αναφορικού περιεχομένου» (Μότσιου, 1994, 37). Η συγκεκριμένη λεξικολογική αρχή καθορίζει και τη σημασιολογική αλλά και τη λεξικογραφική υπόσταση της γλώσσας.

Τα λεξικά με συγκεκριμένη θεματική οντότητα, όπως αυτό του Pierre Grimal, συνιστούν μία ιδιόζουσα περίπτωση. Είναι ταυτοχρόνως θεματικά και διαθεματικά. Όσον αφορά στη χρήση και την προσληπτική ικανότητα του δέκτη ενεργοποιούνται διαφορετικές παράμετροι. Πάντως βιβλιολογικά αποτελούν ένα αδιαίρετο όλο ύλης και περιεχομένου με ευκρινή αλληλουχία στη σύνταξή τους. Διευκρινίζεται, τέλος, ότι οι αναφορές και οι παρατηρήσεις στο «**Λεξικό της Ελληνικής και Ρωμαϊκής μυθολογίας**» αφορούν στην ελληνική μετάφρασή του, το 1991. Σε αυτή τη βάση συγκαταλέγονται οι επιμέρους σχολιασμοί και οι μορφολογικές ανακατατάξεις, που στην έκδοση αυτή εμπεριέχονται.

Pierre Grimal, «Λεξικό της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Μυθολογίας»

Η πρώτη έκδοση του «**Λεξικού της Ελληνικής και της Ρωμαϊκής Μυθολογίας**» του Pierre Grimal πραγματοποιήθηκε το 1951 από τις Presses Universitaires de France. Ακολούθησαν και άλλες επανεκδόσεις, διορθωμένες και αναμορφωμένες, ενώ, κατά τη δεκαετία του 1980, μεταφράστηκε για πρώτη φορά στην αγγλική (1986) και στην πολωνική γλώσσα (1987). Η ελληνική μετάφραση βασίστηκε στην τρίτη γαλλική έκδοση, η οποία ήταν αναθεωρημένη και εμπλουτισμένη με τριανταδύο ένδετες φωτογραφίες, εικόνες και διαγράμματα. Προτασσόταν και πρόλογος του Charles Picard, επίτιμου καθηγητή της Σορβόνης και παλαιού δασκάλου του συγγραφέα.

Η υποδοχή του Λεξικού από τη διεθνή φιλολογική κοινότητα υπήρξε ένθερμη και επαινετική, παρά τις επιμέρους ανιρρήσεις. Οι καταγεγραμμένες βιβλιοκρισίες περιλαμβάνονται συγκεντρωτικά στους τόμους 22, 23, 24, 25, 26 και 27 της «**Année Philologique**» των ετών 1951, 1952, 1953, 1954, 1955 και 1956 αντιστοίχως. Οι περισσότερες κριτικές εστιάζονταν στη χρησιμότητα του λεξικού, εφόσον αποτελούσε ένα δόκιμο, συνοπτικό και εύχρηστο εγχειρίδιο αρχαιογνωσίας.

Ο Ηρακλής στον Κάτω Κόσμο. Ύστερος 4ος αι. π.Χ., Μόναχο

τη λειτουργική του σκοπιμότητα. Εκτιμούν ότι πρόκειται για μία συνολική καταγραφή πολύτιμων πληροφοριών, καθώς αποτελεί «ένα έργο διδασκαλίας και χρήσιμης εκλαϊκευσης, το οποίο μπορεί κανείς να συμβουλευτεί εύκολα» (Lurquin). Αναγνωρίζεται η καίρια σημασία του λεξικού, εφόσον δεν αποτελεί απλώς μία αποθησαύριση γνώσεων και καταγραφή στοιχείων. Αντιθέτως προβάλλεται ως το προϊόν μίας πολυσύνθετης διεργασίας, όπου η παρουσίαση του μυθικού υλικού οργανώνεται εμπεριστατωμένα σε λογική ακολουθία. Είναι το απότοκο μίας αφαιρετικής διαδικασίας, κατά την οποία επιλέγονται οι πλέον ανιπροσωπευτικοί μύθοι και συμπυκνώνονται σε ένα ευσύνοπτο φιλολογικό εργαλείο. Χαρακτηριστικά ο Rose επισημαίνει ότι «ο Grimal ανέλαβε να δώσει μία σύντομη αλλά όχι ανεπαρκή έκθεση και καταγραφή σχεδόν όλων όσων μνημονεύονται στην ελληνική μυθολογία και στη χλωμή σκιά αυτού που παρήγαγε η Ρώμη

στους ιστορικούς χρόνους».

Στην τρέχουσα ελληνική του έκδοση (1991) το λεξικό του Grimal εκτείνεται σε 1214 σελίδες και η διάταξη της ύλης περιλαμβάνει αρχικά τον πρόλογο του συγγραφέα και του επόπτη της ελληνικής έκδοσης, καθώς και το σημείωμα του εκδότη. Ακολουθεί το κύριο περιεχόμενο του έργου με την εισαγωγή, την παράθεση της βιβλιογραφίας, την ελληνική και τη ρωμαϊκή μυθολογία. Εν συνεχεία παραιτίεται κατάλογος γενεαλογικών πινάκων και κατάλογος εικόνων, ενώ στο τέλος υπάρχει αναλυτικός

πίνακας ευρετηρίων. Τη συνολική εποπτεία του έργου ανέλαβε ο ομότιμος καθηγητής κλασικής φιλολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Β. Άτσαλος, ο οποίος και καθοδήγησε τη μεταφραστική ομάδα.

Ο επιμελητής της ελληνικής έκδοσης στον πρόλογό του αναφέρει διεξοδικά στις μερικές αλλαγές και ανακατατάξεις που συνειδητά επέλεξε να επιφέρει στο γαλλικό πρωτότυπο. Διευκρινίζει πως δεν επρόκειτο για μία μηχανιστική μετα-

φραστική εργασία αλλά, έως ένα μέτρο, για ευρύτερη ανασύνθεση και αναδιοργάνωση της ύλης. Συμμερίζεται τις κρατούσες απόψεις για τα μειονεκτήματα του έργου, που ήδη εντοπίστηκαν στις βιβλιοκρισίες. Οι αδυναμίες αυτές αφορούν στην επαρκή τεκμηρίωση, όπως προκύπτουν από τις παραπομπές στις πηγές και τη σύγχρονη βιβλιογραφία. Επισημαίνεται ότι τα λάθη - είτε προφανή, είτε σοβαρότερα - διορθώθηκαν σιωπηρά. Σε αυτόν το λόγο κυρίως, οφείλεται και η καθυστέρηση για την ολοκλήρωση της ελληνικής έκδοσης. Σημαντική αναδιάρθρωση επιχειρήθηκε και στην κατάταξη των λημμάτων του λεξικού. Διαχωρίστηκε σαφώς η ελληνική από τη ρωμαϊκή μυθολογία και συμπεριλήφθηκαν στο ελληνικό ιμήμα αρκετά λήμματα, με βάση πλέον το ελληνικό αλφάβητο. Παράλληλα επήλθε αλφαβητική αναμόρφωση, όπου ήταν αναγκαίο. Σε άλλες περιπτώσεις καταγράφεται παρενθετικά η ονομαστική και η γενική πτώση των ονομάτων, ενώ

αλλού επιλέγεται η ενοποίηση δύο ή περισσότερων λεξιμμάτων με κριτήριο την ιστορική ορθογραφία τους. Επίσης υιοθετείται και η αλλαγή της θέσης των ονομάτων, όταν η μορφή τους είναι διφορούμενη, αλλά και αναδιάταξη λέξεων

γραφής του υλικού συζητώντας ταυτόχρονα τις θεωρητικές αρχές που το διέπουν.

Το πολύπτυχο πρόβλημα της οριοθέτησης και ταξινόμησης του μύθου εξετάζεται υπό το πρίσμα της παραδοσιακής οπτικής αλλά και της συλλογιστικής εκλογίκευσης που το σχηματοποιεί-

Σκηνές από τα παιδικά χρόνια του Αχιλλέα. Πινάκιο, λεπτομέρεια. 350 μ.Χ.
Kaiseraugst, Augst Museum

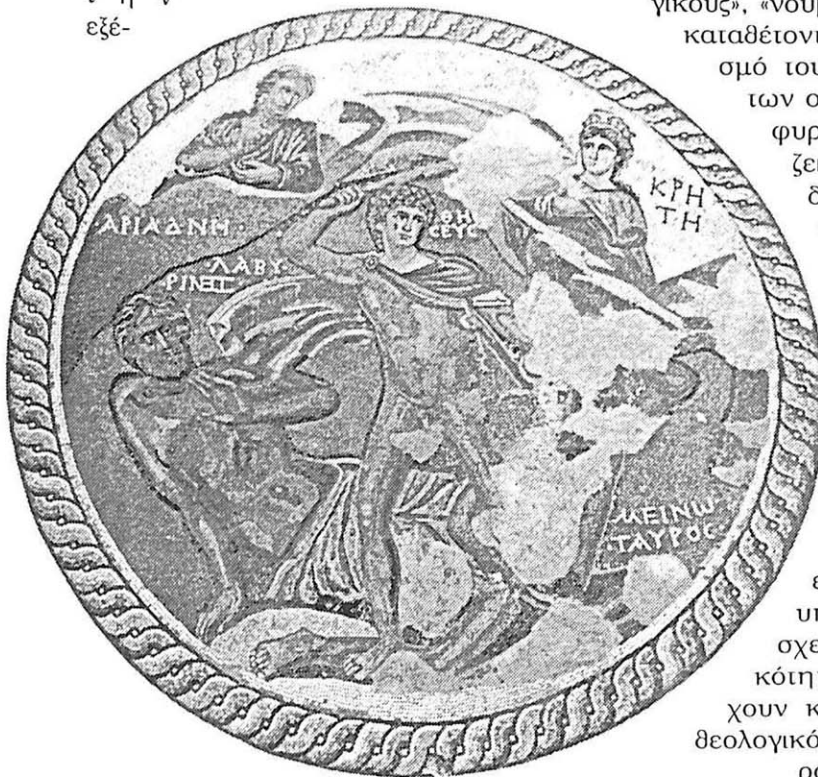
παραγράφων. Στη δομική αναμόρφωση του λεξικού συνειτέλεσε και η μεταφορά των σημειώσεων και των παραπομπών ακριβώς μετά την παράδοση του κάθε λήμματος. Χαρακτηριστικά ο Β. Άισαλος τονίζει ότι «όπου χρειάστηκε προσθέσαμε ή αφαιρέσαμε, γίναμε αναλυτικότεροι ή συνθετικότεροι του πρωτοτύπου, πάντα με γνώμονα να καταστήσουμε το κείμενο σαφές και κατανητό στο ελληνόγλωσσο κοινό».

Είναι εύλογη η αναδιάταξη της ύλης σε ένα καταξιωμένο έργο - και μάλιστα λεξικό-προκειμένου να ανανεωθεί και να καταστεί πιο εύχρηστο. Υπακούει στις σύγχρονες αρχές της λεξικογραφίας και με αυτόν τον τρόπο αξιοποιούνται αποτελεσματικότερα τα πλεονεκτήματά του. Άλλωστε η επιστημονική του πληρότητα θεωρείται αναμφισβήτητη και οι όποιες τροποποιήσεις έχουν βελτιωτικό χαρακτήρα. Η μεταφραστική ομάδα ενστερνίζεται και ενδυναμώνει την προσδοκία του συγγραφέα να αποτελέσει το λεξικό του ένα συγκεντρωτικό έργο, που θα λειτουργεί ως το εφαλτήριο για εισαγωγική γνώση και περαιτέρω διερεύνηση στο πεδίο του μύθου.

Ο Grimal στην εισαγωγή του λεξικού διευκρινίζει ότι δε συγκαταλέγεται στις προθέσεις του η επιστημονική ανάλυση των μύθων. Το έργο του δεν αποτελεί πρόταση ανάγνωσης, ερμηνευτικής αναδίφησης ή, ακόμη περισσότερο, απόπειρα αποδόμησης του μύθου και αναδιοργάνωσής του σε νέες προσλαμβάνουσες. Ο ίδιος σκιαγραφεί ανάγλυφα τη μέθοδο συγκέντρωσης και κατα-

ησε. Εξαρχής τίθεται το ζήτημα της γένεσης, της αρχικής καταγραφής και της αιτιακής προέλευσης του αφηγηματικού υλικού. Είναι προφανής η συνάφεια ανάμεσα στην ελληνική και τη ρωμαϊκή μυθολογία. Η διαπίστωση αυτή, όμως, αφορά τη μυθική σκέψη από τη στιγμή που συστηματοποιήθηκε και ενσωματώθηκε στις δύο παραδόσεις. Το μυθικό υλικό των Ελλήνων είναι σταθερά οργανωμένο, ήδη κατά την πρώιμη αρχαϊκή περίοδο. Είναι το απότοκο μίας γόνιμης φάσης κυοφορίας, κατά την οποία η μυθική σκέψη οργανώθηκε συμπτωνώνοντας όλα τα καίρια γνωρίσματα που την προσδιόρισαν. Πρόκειται για μία κατασκευή στέρεη και αρραγή, η οποία δημιουργικά συναρδρώνει, μεταλλάσσει και ανατέμνει το ευρύτερο ινδοευρωπαϊκό της υπόστρωμα. Στα ομηρικά έπη και στη «Θεογονία» - η οποία αποτελεί και το πρώτο θεολογικό κείμενο της ελληνικής αρχαιότητας και της δυτικής γραμματείας - το μυθικό πλαίσιο είναι ήδη αποκρυσταλλωμένο. Οι λεγόμενοι «σκοτεινοί αιώνες» υπήρξαν μάλλον η λανθάνουσα φάση μίας οργανικής συνέχειας του ελληνικού πολιτισμού, καθώς η ελληνική γλώσσα δεν έπαυσε να μιλιέται. Αντιθέτως απελευθερώνεται η ομιλούμενη γλώσσα αλλά και η τέχνη από την προσκόλλησή της στο εικονι-

κό σχήμα, που αντανακλούν οι ιερογλυφικές και ιδεογραφικές – συλλαβικές γραφές. Η ομιλία δηλαδή αποσυνδέεται από τη «σωματική» της υποδομή – όπως ακριβώς της επέβαλε η εξεικόνιση – και σταδιακά αναπτύσσεται η αφηρημένη σκέψη. Συνεκδοχικά οι λέξεις αποστασιοποιούνται από τα πράγματα. Η σχηματικότητα θα επανέλθει, όταν ο ομιλούμενος λόγος συνδεθεί με την αλφαβητική γραφή. Η προφορική παράδοση θα εγκλωπωθεί την αυστηρή εκλογίκευση και την πειθαρχία του γραπτού λόγου. Η προφορικότητα, χωρίς να εγκαταλείπεται, υπάγεται πλέον στον ορθολογισμό. Αντίστοιχες είναι και οι εκτιμήσεις που συνδέονται με
 ι η ν
 εξέ-

Ο φόνος του Μινώταυρου από τον Θησέα. Ψηφιδωτό. 2ο μισό του 3ου αι. μ.Χ., Νέα Πάφος.

λίξη της ρωμαϊκή μυθολογίας. Μολονότι η εμβέλεια της είναι αισθητά μικρότερη και η ελληνική επίδραση δραματική, εντούτοις το λατινικό υπόστρωμα είναι πάντοτε παρόν. Υπάρχουν μύθοι οι οποίοι κάτω από το ελληνικό τους επίχρισμα αντικατοπτρίζουν θεσμικές σχέσεις και λατρευτικές πρακτικές με πανάρχαια υποδομή. Η ρωμαϊκή σκέψη προσέλαβε την ελληνική μυθολογία αναβαπτίζοντάς την στο λατινικό της substratum, όπου οι ειρυστικές καταβολές και η σαβινική παρείσφρηση απηχούνται σθεναρά.

Η έννοια της κλασικής μυθολογίας στον αρχαιοελληνικό κόσμο είναι εξίσου σύνθετη και πολυεπίπεδη. Μετά το μακροσκελές στά-

διο διαμόρφωσης, που σηματοδότησε τη μετάβαση από το μύθο στο λόγο, η μυθική σκέψη παρουσιάζεται μάλλον κωδικοποιημένη. Συμβαίει ο ορισμός του μύθου αφορά σε μία κοσμική τάξη και μορφή προηγούμενη από τη σημερινή. Πρόκειται για μία αφήγηση, η οποία επιχειρεί να «φωτίσει» και να εξηγήσει τη φυσική νομοτέλεια, την οργανική τάξη πραγμάτων στον κόσμο. Ο μύθος δεν ερμηνεύει συμπεριφορές, ούτε διαμορφώνει νοοτροπίες. Επιπλέον δε στοχεύει στην αιτιακή προσέγγιση και ερμηνεία περιορισμένων τοπικών ιδιομορφιών. Με βάσιμες επιφυλάξεις, ο Grimal συζητά τις ταξινομήσεις των μύθων από τους επαΐοντες σε «μύθους κυριολεκτικούς», «μύθους αιτιολογικούς», «νουβέλες» και «ηρωικούς κύκλους», καταθέτοντας παράλληλα τον προβληματισμό του. Παραδέχεται το δυσδιάκριτο των ορίων και το συνακόλουθο συμφυρμό των ειδών. Άλλωστε εντοπίζει και περιπτώσεις, οι οποίες δε δύνανται να ενταχθούν στη συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση.

Οι κατεχοχήν μυθικές αφηγήσεις συναρτώνται άμεσα με την έννοια και την επέμβαση του θείου στα ανθρώπινα πεπρωμένα. Η διαπίστωση όμως αυτή δε συνεπάγεται κατ' ανάγκη και τη δρησκευτικότητα του μύθου. Πολλές αφηγήσεις εμπεριέχουν μεταφυσικές ή υπερφυσικές εκφάνσεις, είτε σχετίζονται με μία θεϊκή προσωπικότητα, είτε όχι. Ανιστοιχώς υπάρχουν και πολλοί μύθοι, με ελάχιστα θεολογικό ή ιερό χαρακτήρα, που επιχειρούν να καταδείξουν νιτερμινιστικές ακολουθίες, λανθάνουσες μέσα σε πολλούς συμβολισμούς. Ο Ευριπίδης στην επεξεργασία του μυθικού υλικού αφήνει να

πλανάται διάχυτο το πρόβλημα της αβεβαιότητας, της ανασφάλειας των ανθρώπων αλλά και των θεών. Αναίρει την παραδοσιακή νομοτέλεια της θεϊκής δικαιοσύνης. Η βεβαιότητα των θεών για τη θέση τους στο σύμπαν είναι σαθρή και συχνά υπονομεύεται. Ο ποιητής σφυροκοπεί την απώλειά της μεταβάλλοντάς την σε ειρωνεία. Επισημαίνει τις ρωγμές, τις αμφισημίες και τα αδιέξοδα στη δράση θεών και θνητών. Θεοί και άνθρωποι αλληλοσυμπληρώνονται (πρβ τον πανούργο Ορέστη και το μικρονοϊκό Απόλλωνα στον «Ορέστη»). Συνεπώς και οι Θεοί είναι υποκείμενοι της τύχης. Οι θεοί και η τύχη συνεργούν, λειτουργούν παράλληλα. Προφανώς η

επίδραση της τύχης εντοπίζεται στους θεούς αφενός και αφαιρέρου στους θνητούς μέσω της θεϊκής επενέργειας. Το τυχαίο είναι καταλύτης για τον άνθρωπο του Ευριπίδη. Ο θνητός μπορεί να στηρίζεται μόνο στη λογική του - και την ανθρωπιά του κατά βούληση. Ο Grimal πάντως δεν συζητά δε συζητά διεξοδικά τη σημειολογία του μύθου. Κατά την προσωπική μου εκτίμηση, αποδέχεται μία μάλλον στρουκτουραλιστική θεώρηση του μυθικού υλικού, εφόσον η θέαση του μύθου δεν υφίσταται συνολικά ως άδροισμα στρωμάτων αλλά ως συναρμογή δομικών στοιχείων. Με αφορμή την ησιόδεια «**Θεογονία**» σημειώνει χαρακτηριστικά ότι «*η αφήγηση αποτελεί πλέον μόνο ένα αμελητέο υπόβαθρο, κάτι σαν ένα σωματικό ένδυμα*».

Αντιπροσωπευτική της πολυμέρειας που διέπει την ελληνική μυθολογία είναι και η διάκριση ανάμεσα στους μύθους και τους ηρωικούς κύκλους. Η θεματική ενότητα των τελευταίων εν πολλοίς καθορίζεται από τη δράση των κεντρικών προσώπων και τις ιστορικές τους καταβολές. Οι ηρωικοί κύκλοι περιέχουν σαφείς ιστορικούς πυρήνες και αντανakλούν τη μακρά παράδοση διαμόρφωσης του ελληνισμού στα ιστορικά του όρια. Αξιοσημείωτη πιυχή αποτελούν ασφαλώς και οι γεωγραφικές τους συντεταγμένες. Η γεωγραφία του αργοναυτικού κύκλου, οι περιπέτειες του Οδυσσέα, τα διάσπαρτα ιερά του Ηρακλή σε όλον το μεσογειακό χώρο, προσδίδουν στο μύθο μία αφηρημένη χωροχρονική υπόσταση.

Ο Grimal επικεντρώνεται και στη μυθική αφήγηση, που ονομάζεται «μυθιστορία» ή «νουβέλα». Και αυτός ο τύπος διαθέτει γεωγραφικά χαρακτηριστικά αλλά εκείνο που κατεξοχήν ενδιαφέρει είναι η λογοτεχνική επεξεργασία. Οι μύθοι αποτέλεσαν το ερέθισμα για πολλαπλούς μείσσηματισμούς και αναδιπλώσεις στο λογοτεχνικό φάσμα. Το μυθικό υπόβαθρο συχνά μεταβλήθηκε, εμπλουτίστηκε ή και ανατράπηκε κατά τη λογοτεχνική του ανάπτυξη. Ο Όμηρος, ο Πίνδαρος και ο Σοφοκλής οικειοποιήθηκαν γόνιμα ένα αρχέγονο υλικό και το τελειοποίησαν. Κατά ανάλογο τρόπο, ο Βιργίλιος αξιοποίησε στην «**Αινειάδα**» την προγενέστερη παράδοση για την καταγωγή των Ρωμαίων και ο Αύγουστος την εκμεταλλεύτηκε αριστοτεχνικά, καθώς την ενέταξε στο πρόγραμμα της πολιτικής και πνευματικής του προπαγάνδας.

Οι αιτιολογικοί μύθοι έχουν χροιά περισσότερο τοπική. Πρόκειται για αφηγήσεις που αποβλέπουν στην ερμηνεία του εντυπωσιακού, του λαμπερού γεγονότος, που γεννά την κατάνηξη. Σε αυτήν την περίπτωση εντάσσονται αφηγήσεις εσχατολογικές και

ανεκδοτολογικές, όπως και οι απόπειρες - συνήθως αυθαίρετες - για ετυμολόγηση κύριων ονομάτων και τοπωνυμίων. Τα ανέκδοτα αποτελούν ιδιαίτερα προσφιλή επιλογή στους ηρωικούς κύκλους και στις νουβέλες. Ο χαρακτήρας τους είναι ψυχαγωγικός και διδακτικός.

Τέλος, στο αφηγηματικό υλικό συμπεριλαμβάνονται και μύθοι ανένταχτοι, που αιωρούνται μετέωροι και αυτοδύναμοι, χωρίς να είναι δυνατή η υπαγωγή τους σε κάποια από τις κατηγορίες κατάταξης που επισημάνθηκαν. Πιθανότατα να πρόκειται για τεχνητές κατασκευές ή για τα κατάλοιπα μυθικών μορφών που ήταν κάποτε ακέραιες και ευανάγνωστες.

Σημαντικό φιλολογικό ζητούμενο για τη σύνταξη του λεξικού αποτελούν οι πηγές της μυθολογίας. Ο Grimal ομαδοποιεί τις πηγές σε τρεις κατηγορίες, ανάλογες με τις αφετηρίες και τις προϋποθέσεις τους. Στην πρώτη ομάδα ανήκουν έργα που διασώζουν τους μύθους στην πλέον αυθεντική τους μορφή. Καθοριστική προς την κατεύθυνση αυτή υπήρξε η συμβολή του Πausanία (2ος αι. μ.Χ.), ο οποίος στην «**Ελλάδος περιήγησιν**» του μνημονεύει αρκετούς μύθους, που ήταν ακόμη ζωντανοί στην προφορική παράδοση των περιοχών που επισκέφτηκε και περιέγραψε. Οι μαρτυρίες του Πausanία είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικές, διότι καταγράφουν τους μύθους αυτούσιους, ενταγμένους στην εθιμική παράδοση και τις τοπικές, προφορικές επιβιώσεις. Από την άποψη αυτή είναι περισσότερο αξιόπιστος από τον αρχαιότερο του Στράβωνα, ο οποίος επιχειρεί μία ερμηνεία των μύθων παραμορφωμένη από το φίλτρο της προσωπικής του οπτικής.

Οι λόγιες πηγές του μυθικού υλικού είναι πολύ σημαντικότερες. Περιλαμβάνονται πραγματείες τεχνικές με μυθολογικό περιεχόμενο αλλά και τα υπομνήματα φιλολογικών έργων που επιχειρούν να διασαφηνίσουν σκοτεινά σημεία. Η σύνδεση του μυθικού πλαισίου με τις ιστορικές του συντεταγμένες είναι το κρίσιμο ζητούμενο εδώ. Ο λογογράφος Eκαταίος ο Μιλήσιος υπήρξε ο πρώτος που επεχείρησε να συνδέσει το μύθο με την ιστορία. Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται και οι πρώτοι Ατιδογράφοι για τις παραδόσεις της Αθήνας. Κατεξοχήν στη λόγια αυτή παράδοση των πηγών της μυθολογίας, αναφέρονται ιστορικοί, όπως ο Φερεκύδης, ο Eλλάνικος ο Μυτιληναίος, ο Ηρόδωρος ο Πονικός και ο Διόδωρος ο Σικελιώτης. Ο Ηρόδοτος δεν υπηρετεί τη μυθική παράδοση, ενώ ο ορθολογιστής Θουκυδίδης «εξορίζει» από το έργο του το μύθο, καθώς τον θεωρεί συνολικά αναξίπιστο. Στη λογική του ιστορικού που απαιτεί πραγματιστική ανάλυση του

παρόντος, η αλήθεια εγκατοικεί μόνο στο γραπτό λόγο και όχι στην προφορική παράδοση. Ακολουθεί το δρόμο της καταγεγραμμένης μαρτυρίας φιλοδοξώντας να την καταστήσει «κτημα ες αεί». Κατά συνέπεια ο γραπτός λόγος εντάσσεται πλέον στο πεδίο της πολιτικής και γίνεται δημόσιος. Ομοίως, με τον Αισχύλο, οι μύθοι στρατεύονται οριστικά στην υπηρεσία της δημοκρατίας. Στην τραγωδία συντελείται ο συμβιβασμός ανάμεσα στην ηθική παράδοση και στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μέσα στο καθεστώς της πόλης. Στο δράμα, τα ερμηνευτικά προβλήματα που θέτουν οι μύθοι ανταποκρίνονται σε νέα συμφραζόμενα.

Κατά την ελληνιστική περίοδο, με την περίφημη «αλεξανδρινή» αναθεώρηση των ειδών, διαμορφώθηκε μία τρίτη κατηγορία κριτηρίων αποθησαύρισης και αξιολόγησης του μυθικού υλικού. Ήδη από τον 3ο αι. π.Χ. και εξής, επικρατεί η τάση για σύνταξη συλλογών, με συστηματική καταγραφή και κατάταξη των μύθων και πλήθος πληροφοριών για τις εκδοχές και τις παραλλαγές τους. Η σπουδαιότερη προσπάθεια είναι η «Βιβλιοθήκη», έργο που συνδέθηκε με τον πολυγραφότατο Αθηναίο λόγιο Απολλόδωρο, αν και η χειρόγραφη παράδοση μάλλον απορρίπτει αυτήν την πατρότητα. Το έργο σώθηκε σε περιληπτική μορφή στην «Επιτομή» του Ιωάννη Τζέτζη, κατά το 12ο αιώνα. Πρόκειται για την πρώτη λόγια πηγή, στην οποία οι ελληνικοί μύθοι καταγράφονται συγκεντρωτικά, ταξινομημένοι κατά θεολογίες, ηρωολογίες και ελάσσονα *realia*. Με την επιβολή της ρωμαϊοκρατίας τα συμπλήματα αυτά των μυθικών αναφορών συνεχίζονται ακατάπαυστα. Οι πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις είναι οι «Μύθοι» και τα «Αστρονομικά» του Υγίνου, όπως και η πραγματεία «Περὶ ἐρωτικών παθημάτων» του Παρθενίου. Πολλά και ενδιαφέροντα στοιχεία διασώζουν και ο Κόνιος ο Σμυρναίος, στα σμηρικά του σχόλια (4ος αι.) αλλά και ο Ιωάννης ο Σιοβαίος στις ιστορικές του αναφορές. Τέλος, στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες, η πολεμική που άσκησε η χριστιανική ηθική στην αρχαιογνωσία επέτρεψε την αναβίωση μύθων του ελληνικού και του λατινικού υποστρώματος. Επιστράτευσαν τους πιο ανορθόδοξους μύθους της ειδωλολατρικής εποχής, προκειμένου να πείσουν για τη δογματική αλήθεια της καινούργιας θρησκείας. Πολύτιμες πηγές, συνεπώς, καθίστανται ο Άγιος Αυγουστίνος, ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, ο Μινούκιος Φήλιξ και ο Λακτιάντιος.

Η λογοτεχνική επεξεργασία του μύθου αποτελεί ίσως και την προσφορότερη επεξεργασία αυτής της μακροσκελούς παράδοσης.

Η ελληνική ποίηση προπάντων δε διασώζει απλώς τους μυθολογικούς πυρήνες αλλά τους προωθεί διανοίγοντας διαφορετικές προοπτικές ανάγνωσης και ερμηνείας τους. Η «Ιλιάδα» είναι απόρροια μίας προφορικής μυθικής λογοτεχνίας, που ενσαρκώνει και ζωογονεί τις σπουδαιότερες πτυχές των «Κύκλων επών». Αντιστοιχώς και η «Οδύσσεια» αντικατοπτρίζει το ισχυρό της background από τους «Νόστους». Η ποίηση κινείται πλέον σε επώνυμες, προσωποπαγείς δημιουργίες, οι οποίες απηχούν και την υποκειμενική οπτική στο χειρισμό του μυθολογικού πλαισίου. Ο μύθος δεν υφίσταται ως αυτοτελής μονάδα, αλλά ενεργοποιείται ως μηχανισμός συμπλοκής των μυθικών παραδόσεων με τις αξιώσεις για έντεχνη συναίρεσή τους. Με την ελληνιστική ποίηση η συγκεκριμένη προσδοκία θα υψωθεί σε μία εξέχουσα ακεραίωση. Ο αιτιακός χαρακτήρας της ποίησης του Καλλίμαχου θα επαναφέρει το μύθο καθ' αυτόν στο προσκήνιο. Δε θα είναι απλώς το έρεισμα ή το ερέθισμα αλλά το ίδιο το θέμα της ποιητικής επεξεργασίας. Θα αναζητηθούν νέες εκδοχές στην ερμηνεία και θα σωρευτούν παραλλαγές των γνωσμένων μύθων ελάχιστα γνωστές. Η «Αλεξάνδρα» του Καλλίμαχου περιέχει μία πληθώρα από σκοτεινούς υπαινιγμούς και διασώζει τις πλέον υπερβαικές εκδοχές και αποκλίσεις του μυθικού υλικού. Ο Ιωάννης Τζέτζης συνέταξε το υπόμνημα του ποιήματος, κληροδοτώντας στους σύγχρονους μυθολόγους μία εξαίρετη πηγή διαφώτισης για τις πιο δυσερμήνευτες παραδόσεις της μυθολογίας. Υπομνημάτισε και σχολίασε σίχο προς σίχο το ποίημα προσφέροντας στη φιλολογία μία περιεκτική περίληψη του συνόλου σχεδόν από τον αρχαίο μυθολογικό θησαυρό.

Αναφορικά με τη μυθολογική παράδοση, που επιβιώνει στα ρωμαϊκά γράμματα, αναμφίβολα οι «Μεταμορφώσεις» του Οβιδίου κατέχουν πρωτεύουσα θέση στην κλασική γραμματεία. Ο κορυφαίος ελεγκτικός, ο Προπέρτιος, ασχολείται στην ερωτική του ποίηση και με μυθικά θέματα, τα οποία επεξεργάζεται κριτικά με γνώμονα την περιπτώσιακή τους ωφελιμότητα. Από τους εκπροσώπους του Φλαβιανού έπους, ο Στάιος επαναφέρει τον επικό κύκλο τον 1ο αι. μ.Χ. με τη σύνθεση της «Αχιλλείδας» και κυρίως της «Θηβαίδας». Και ο Βαλέριος Φλάκκος στα «Αργοναυτικά» του, κατά απομίμηση του ομώνυμου έργου του Απολλωνίου του Ρόδιου του 3ου αι. π.Χ., επανέρχεται δυναμικά στην επική δημιουργία και τους μυθικούς της πυρήνες.

Οι σημαντικότερες πηγές της αρχαιοελληνικής και της λαϊνικής μυθολογίας – είτε δια-

σώζουν αυτούσια την προφορική παράδοση, είτε προέρχονται από λόγιους και λογοτέχνες – ήδη κατά τον 3ο αι. μ.Χ. παγιώνεται στις βασικές της συννιταγμένες. Έκτοτε εξελίσσεται δυναμικά, πάντοτε σε γόνιμο διάλογο με τη θρησκεία. Χρησιμοποιήθηκε ως παιδευτικό μέσο και επιχειρήθηκε ο αποσυμβολισμός των ηθικών και μυστικιστικών της εκφάνσεων.

Το λεξικό στην ελληνική του έκδοση εμπλουτίζεται με 96 εικόνες, σε μονοχρωματική απόδοση. Το εικονογραφικό αυτό υλικό αποτελείται από αγγειογραφίες, τοιχογραφίες, γλυπτά και σχεδιαστικές αναπαραστάσεις, στοιχεία που καθιστούν τη χρήση και τη μελέτη του πιο ελκυστική.

Επίλογος

Ο μύθος παρουσιάζει οργανική συνάφεια με τα κοινωνικά και τα πολιτισμικά δεδομένα της εποχής που ανικαιοπνίξει. Συνδέεται άρρηκτα με την ιστορία των νοοτροπιών, διαμορφώνει τις ιδεολογικές συνιστώσες και την κυρίαρχη ηθική. Στην εθιμική παράδοση λανθάνουν μυθικοί πυρήνες, οι οποίοι καθορίζουν τη δυναμική της.

Η μυθική σκέψη δομείται πάνω σε ζεύγη διαλεκτικών αντιθέσεων, που διαδέχονται

αυτοτέλεια. Ο ορθολογισμός και η εξατομίκευση αναιρέσουν αυτό το συμβατικό μοντέλο νοητικών συλλήψεων. Επειδή ακριβώς η «μυθική κατασκευή βασίζεται στην ισορροπία και στην ένταση πολιτικών εννοιών» (Vernant, 1987, 21), ο μύθος αναπαράγει την επίδραση ιερών δυνάμεων που είναι παράλληλα αντίθετες και συμπληρωματικές. Τελικά, αποτελεί το προϊόν της εσωτερικής, ανθρωπίνης εμπειρίας και της μνήμης. Συγκαλύπτει την αρχέγονη ανάγκη της νόησης για σχηματικότητα. Οποιαδήποτε θεωρητική αρχή και αν επιχειρεί να προσεγγίσει το μυθολογικό υλικό – από το θεικισμό και τη σχολή της λατρευτικής πρακτικής έως το στρουκτουραλισμό – καταλήγει στη συγκεκριμένη αναγωγή.

Το «Λεξικό της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Μυθολογίας» του P. Grimal υιοθετεί συνεπή μεθοδολογικά κριτήρια στην παρουσίαση και την τεκμηριωμένη παράδοση του μυθικού υλικού. Είναι ένας έγκριτος, λειτουργικός και εύχρηστος οδηγός, με επαρκή υπομνηματισμό και δόκιμη συζήτηση πάνω στα δεδομένα των πηγών, για τη συλλογή των πολλών εκδοχών του μύθου. Η ελληνική έκδοση του έργου βελτιώνει αισθητά τα κριτήρια επιλογής του ως προς το συνολικό αποτέλεσμα και το ενισχύει αποφασιστικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Easterling P. E. – Knox B.M.W., *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1994
- *Ελληνική Μυθολογία* (με γενική εποπτεία του Ι. Θ. Κακριδή), Εκ. Εκδοτικής Αθηνών, Αθήνα 1986 [ιδίως ο 1ος τόμος, «Εισαγωγή στο μύθο»]
- Kamaroudis S., *Les langues "faibles" le sont-elles vraiment?*, στο Thessaloniker Interkulturelle Analysen – Akten des 33 linguistischen kolloquiums in Thessaloniki 1998
- Kenney E. J. – Clausen W.V., *Ιστορία της λατινικής λογοτεχνίας*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1998
- Μότσιου Β., *Στοιχεία λεξικολογίας – Εισαγωγή στη νεοελληνική λεξικολογία*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1994
- Μπαμπινιώτη Γ., *Λεξικό της ελληνικής γλώσσας* [ιδίως το Λεξικογραφικό επίμετρο, σελ. 2033- 2064]
- Nilsson P. M., *Η μυκηναϊκή προέλευση της ελληνικής μυθολογίας*, εκδ. Δωδώνη, β', Αθήνα 1985
- Nilsson P. M., *Η πίστη των Ελλήνων*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1998
- Vernant J. P., *Μύθος και σκέψη στην αρχαία Ελλάδα*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1987

4^ο Φεστιβάλ Κιθάρας Βέροιας

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΩΔΕΙΟ ΒΕΡΟΙΑΣ

4^ο Φεστιβάλ Κιθάρας Βέροιας

5, 6 και 7 Μαΐου 2005

Καλλιτεχνική Διεύθυνση: Λάμπρος Μπέκιος

1^{ος} ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΟΜΑΤΙΟΥ
(για γυναικεία κιθάρα)

4^{ος} ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΙΘΑΡΑΣ
(για νέους κιθαριστές)
Β' κατηγορία έως 21 ετών
Γ' κατηγορία έως 16 ετών
Δ' κατηγορία έως 13 ετών

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
Krzysztof Pelech (Πολωνία)
Sanja Milutinovic-Guduric (Σερβία-Μακεδονία)

ΣΥΝΑΓΩΓΕΣ
Δημήτρης Δεκαβόλλας, Ανδρέας Καρακισάνης
Ορχήστρα Κιθαριστών του Φεστιβάλ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ
Δημήτρης Ιωάννου

ΕΚΘΕΣΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΙΘΑΡΑΣ
Αφοί Κουκουρίγκου

ΧΟΡΗΓΟΙ:
Ξενοδοχείο «Αιγές Μάλασσας»
Ξενοδοχείο «Ελίφ»
Ξενοδοχείο «Μακεδονία»
Ξενοδοχείο «Βέροια»
Εστιατόριο «Ελιά»
«Ε. Μουραροπούλου» Μουσικός Οίκος (Θεσσαλονίκη)
Μουσικός Οίκος «Ε. Γκαλίτσιου» (Βέροια)
Κατασκευαστές κιθάρας Αφοί Κουκουρίγκου
Δημοτικό Ωδείο Βέροιας
Φεστιβάλ Μουσικής Δωματίου «guitar 4» (Θεσσαλονίκη)
Διεθνές Καλλιτεχνικό Κέντρο - Ωδείο «Athensmusic»
Παροχές: κα. Σοφία Χιονίδου τηλ. 23310 78101

Η Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού Βέροιας και το Δημοτικό Ωδείο Βέροιας, από τις αρχές της δεκαετίας του '90, είχαν εντάξει στο προγραμματισμό των εκδηλώσεων τους πλήθος διοργανώσεων που αφορούσαν την κιθάρα. Οι εκδηλώσεις αυτές παρότι είχαν ως επί το πλείστον, αυτόνομο χαρακτήρα υπήρξαν ανιπροσωπευτικές της σύγχρονης κιθαριστικής τέχνης και της διδασκαλίας της κιθάρας. Επιγραμματικά αναφέρονται τα ρεσιτάλ των Γ. Γκρεμούτη, Χ. Κανελίδη, Ε. Κοιζιά, Ν. Κουτσιούλη, Θ. Μήτσαλα, Λ. Μπέκιου, Δ. Ρεγγίνου, Γ. Φουνιούλη, Ν. Bushman, Ρ. Galbraith, G. Reichenbach, C. Trepas, οι συναυλίες των Α. Χρηστοδήμου-Γ. Πετρίδη (ντουέτο κιθάρας), Κ. Κόνιτη - Α. Παύλου (ντουέτο κιθάρας), Ν. Μαυρουδής - Π. Μάργαρης (ντουέτο κιθάρας), Ι. Μάρδα- Ζ. Λερούα (κιθάρα-φλάουτο με ράμφος), Φ. Μπαζές - Β. Ποζίδου (κιθάρα-φωνή), Α. Μπότσης - Θ. Σωτηριάδης (κιθάρα-σαξόφωνο), Β. Βαλαβάνης - Π. Παναγιώτου (κιθάρα-φλάουτο), οι εμφανίσεις των ορχηστρών κιθάρας "Veri Artisti" Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτισμού Βέροιας, "Μικρόχορδοι" & "Διάχορδοι" Μακεδονικού Ωδείου Θεσ/νίκης, "Μικροί Κιθαριστές" Δημοτικού Ωδείου Νέας Ιωνίας Βόλου, Ορχήστρα κιθαριστών Πανεπιστημίου Fullerton (Καλιφόρνια, ΗΠΑ) και τα σεμινάρια των Κ. Κοισιόλη (1992, 1994), Β. Μπουντιούνη, (1998), Δ. Ρεγγίνου (2000), Ν. Μαυρουδή (2001).

Η πρώτη κιθαριστική διοργάνωση που συγκέντρωσε ένα μικρό σύνολο εκδηλώ-

σεων ήταν ο «Διεθνής Κύκλος Συναυλιών Κιθάρας - Βέροια 1994» στον οποίο πήραν μέρος οι Marco Socias (ρεσιτάλ κιθάρας), Roland & Ilke Hoffman (κιθάρα-μαντιολίνο) και Aniello Desiderio (ερμήνευσε το Concierto de Aranjuez, για κιθάρα και ορχήστρα, του Ισπανού συνθέτη Joaquín Rodrigo, με τη Συμφωνική Ορχήστρα Δήμου Θεσ/νίκης). Την καλλιτεχνική ευθύνη του πρώτου κύκλου είχε ο καθηγητής κιθάρας του Δημοτικού Ωδείου Βέροιας, κ. Λάμπρος Μπέκιος.

Παράλληλα με τις κιθαριστικές διοργανώσεις του Δημοτικού Ωδείου Βέροιας πρέπει να σημειωθεί η ενεργή συμμετοχή μαθητών κιθάρας του Δημοτικού Ωδείου Βέροιας σε σεμινάρια

ρια και φεστιβάλ κιθάρας ανά την Ελλάδα, η βράβευση τους σε τοπικούς, πανελλήνιους και διεθνείς διαγωνισμού κιθάρας καθώς και η ίδρυση και δραστηριοποίηση της Ορχήστρας Κιθαριστών "Veri Artisti" της Δημοικής Επιχείρησης Πολιτισμού Βέροιας.

Όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν την βάση πάνω στην οποία στηρίχτηκε η πρόταση που έγινε από τον κ. Λ. Μπέκιο (και η αποδοχή της πρότασης από την Επιχείρηση Πολιτισμού) για την διοργάνωση ενός Πανελλήνιου Φεστιβάλ Κιθάρας με έδρα την Βέροια και χώρο διεξαγωγής την Αντιωνιάδαιο Σιέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δήμου Βέροιας, το οποίο θα περιλάμβανε διάφορες παράλληλες και συγκεντρωμένες χρονικά δραστηριότητες με επίκεντρο την κιθάρα.

Στα προηγούμενα ιρία Φεστιβάλ Κιθάρας συμμετείχαν 187 κιθαριστές. Διδάξαν σε σεμινάρια 4 προσκεκλημένοι καθηγητές κιθάρας, τους Δημήτρη Ρεγγίνο (Κύπρος), Ricardo Gallen (Ισπανία), Gary Ryan (Αγγλία) και Βασίλη Καναρά σε 70 ατομικά μαθήματα. Πραγματοποιήθηκαν 5 συναυλίες, 10 ρεσιτάλ κιθάρας και μία έκθεση κατασκευής κιθάρας. Διεξήχθησαν 9 διαγωνισμοί κιθάρας (σε ηλικιακές κατηγορίες ως 13, 16, 21 ετών και χωρίς όριο ηλικίας) στους οποίους δόθηκαν 25 βραβεία (4 στους Βεροιώτες κιθαριστές Αλ. Χίριογλου, Χρ. Σαρκατζή, Αθ. Τσαπρανιζή, Σ. Κοσμίδη) και 20 έπαινοι (4 στους Βεροιώτες κιθαριστές Αλ. Χίριογλου, Κ. Μαυρομάτη, Δ. Πρυμίδη, Ιω. Κουϊδή) με έπαθλα βιβλία μουσικής (αξίας 100 €), 5 κιθάρες (συνολικής αξίας 2.300 €) και χρηματικά ποσά (συνολικής αξίας 3.100 €). Σε δύο από τους νικητές δόθηκε η δυνατότητα πραγματοποίησης ρεσιτάλ που διοργανώθηκαν (ή θα διοργανωθούν) από φορείς διαφόρων πόλεων της Ελλάδας.

Το Φεστιβάλ Κιθάρας Βέροιας θα πραγματοποιηθεί για τέταρτη συνεχή χρονιά από τις **5-7 Μαΐου 2005**, υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση του κ. Μπέκιου. Θα συμπεριλάβει τις παρακάτω δραστηριότητες και προσκεκλημένους:

- 1ος ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΩΜΑΤΙΟΥ για νιουέτα με κιθάρα (χωρίς όριο ηλικίας).
- 4ος ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΙΘΑΡΑΣ ΒΕΡΟΙΑΣ (για νέους κιθαριστές).
- ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΚΙΘΑΡΑΣ με τον Krzysztof Pelech (Πολωνία) και Frank Bungarten (Γερμανία).
- ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΚΙΘΑΡΑΣ (για νέους κιθαριστές) και ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΚΙΘΑΡΙΣΤΩΝ του Φεστιβάλ με την Sanja Milutinovic-Guduric (Σερβία-Μαυροβούνιο).
- ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ ΚΙΘΑΡΑΣ με τους Δημήτρη Δεκαβάλα και Ανδρέα Καρακαισάνη.
- ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ με το Δημήτρη Ιωάννου.
- ΕΚΘΕΣΗ κατασκευής κιθάρας με τους αδερφούς Κουκουρίγκου.

Νέες δραστηριότητες για την φεινή διοργάνωση, αποτελούν ο **1ος Πανελλήνιος Διαγωνισμός Δωματίου για νιουέτα με κιθάρα**, το **σεμινάριο κιθάρας για μαθητές προκαταρκτικής και κατωτέρας τάξης** και η **ορχήστρα κιθαριστών του Φεστιβάλ**.

"Θεωρώ ότι το Φεστιβάλ Κιθάρας Βέροιας" **αναφέρει ο κ. Μπέκιος** "αποτελεί φυσικό επακόλουθο των κιθαριστικών διοργανώσεων που έχουν προηγηθεί. Το έμπυχο υλικό όμως στο οποίο στηρίζεται είναι οι ίδιοι οι μαθητές της κιθάρας. Αφενός, οι μαθητές της πόλης μας που, από φιλοξενούμενοι άλλων αντίστοιχων διοργανώσεων έγιναν οικοδεσπότες, έχοντας την δυνατότητα να ζήσουν στην ίδια τους την πόλη σημαντικές στιγμές μουσικής δημιουργίας (συμμετέχοντας και οι ίδιοι, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους) και να συναναστραφούν από κοντά με Έλληνες και ξένους κιθαριστές. Αφετέρου, οι μαθητές άλλων πόλεων, που επισκέφθηκαν το Φεστιβάλ και βίωσαν για λίγες ημέρες μια διαφορετική καλλιτεχνική και εκπαιδευτική εμπειρία.

Σε αυτούς ουσιαστικά ανήκει το Φεστιβάλ Κιθάρας Βέροιας και πρόθεση μου είναι να συμβάλω στην βελτίωση και διεύρυνση των δράσεών του αλλά και στην ενεργητικότερη συμμετοχή της ψυχής του ίδιου φεστιβάλ, των μαθητών της κιθάρας".

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού Βέροιας

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Α Π Ρ Ι Λ Ι Ο Σ 2005

Σάββατο 16.04.05, ώρα 8.30 μ.μ.

Παράσταση των τμημάτων Λαογραφίας της Δ.Ε.Π.

Αφιέρωμα στα έθιμα του δωδεκαημέρου (Χριστούγεννα-Φώτα) με χορούς και τραγούδια από τις περιοχές Καπαδοκίας, Αν. Ρωμυλίας, Δυτικής Μακεδονίας, Αριδαίας, Ρουμλουκιού, κ.α.

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ

Δευτέρα 18.04.05, ώρα 7.30 μ.μ.

Μαθητική συναυλία πιάνου-κλαρινέτου,

τάξεων Κατερίνας Παπαγιαννούλη και Σταύρου Θεοχαρόπουλου «ΜΙΚΡΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΕΣ»

ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ

Τετάρτη 20.04.05

Μαθητική συναυλία κιθάρας, τάξης Λάμπρου Μπέκιου

ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ

Παρασκευή 22.04.05

Μαθητική συναυλία αρμονίου, τάξεων Δημήτρη Σωτηρίου & Κων/νου Βαρακλή

Αίθουσα Μορφωτικού Συλλόγου «Η ΚΑΛΛΙΘΕΑ»

Κυριακή 24.04.05, ώρα 8.30 μ.μ.

Παράσταση της Σχολής Χορού της Δ.Ε.Π. «Η δημιουργία του κόσμου»

Συμμετέχουν τα τμήματα ρυθμικής αγωγής, μοντέρνου χορού και κλασικού μπαλέτου

Χορογραφίες: Μελίνα Παπαδοπούλου, Ελευθερία Ευαγγελίδου

Στην παράσταση θα συμμετέχουν τα τμήματα λατινοαμερικάνικων, ευρωπαϊκών και ελληνικών χορών

Χορογραφίες: Ευγενία Μπενάκη

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ

Τρίτη 26.04.05 (Μ. Τρίτη)

Μαθητική συναυλία πιάνου, τάξεων Ελένης Βλασιάδου & Νάντιας Τζήμα

ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ

ΜΑΪΟΣ 2005

Τετάρτη 11.05.05, ώρα 8 μ.μ.

Μαθητική συναυλία κιθάρας, τάξεων Πέτρου Ρίστα & Βασίλη Βαλαβάνη

ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ

Κυριακή 15.05.05, ώρα 9 μ.μ.

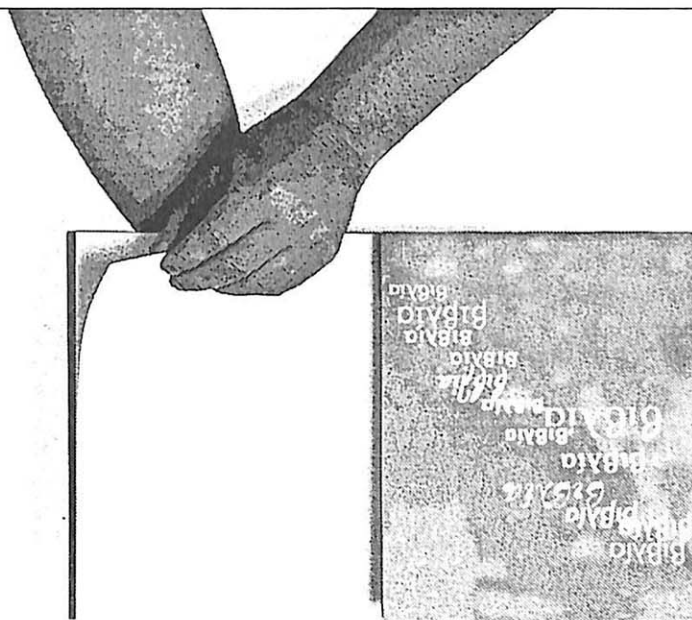
Συναυλία της Μικτής Χορωδίας Ενηλίκων Δ.Ε.Π.Βέροιας

Διεύθυνση Χορωδίας: Δήμητρα Ζησέκα

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ

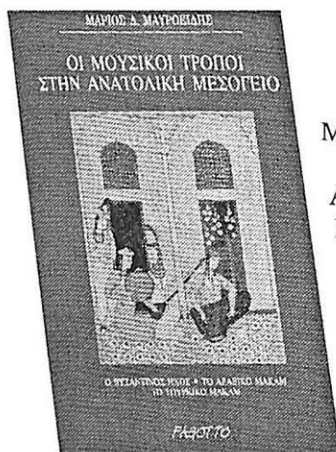
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Επιμέλεια Βούλα-Κοισιάλου Πάπαρη

Μάριος Δ. Μαυροειδής ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Ο βυζαντινός ήχος – το αραβικό μακάμ – το τουρκικό μακάμ
(Εκδ. Fagotto)

Το βιβλίο αυτό προσπαθεί να δώσει στον αναγνώστη μια ολοκληρωμένη εικόνα του μουσικού συστήματος της Μεσογείου και της Εγγύς Ανατολής.

Συνεξιδιάζονται συγκριτικά η έντεχνη κοσμική μουσική Αράβων και Τούρκων, και η μουσική της ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας η λεγόμενη βυζαντινή.

Ένα μεγάλο μέρος της πραγματείας είναι αφιερωμένο στα μουσικά διαστήματα, σε μια προσπάθεια αφενός να δοθεί μια πλήρης εικόνα των απόψεων από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, αφειτέρου να ξεκαθαρίσουν οι όροι για μια σύγχρονη και οριστική τοποθέτηση επί του θέματος.

Το σημαντικότερο μέρος του βιβλίου όμως ασχολείται με τα τροπικά σχήματα και τη λειτουργία τους. Με τους ήχους της βυζαντινής μουσικής, δηλαδή, και τα μακάμ των Αράβων και των Τούρκων. Τα διαφορετικά συστήματα παραδίδονται συγκριτικά, ώστε να μπορούν να διαφανούν τόσο οι όποιες συγγένειες μεταξύ τους, όσο και οι διαφορές.

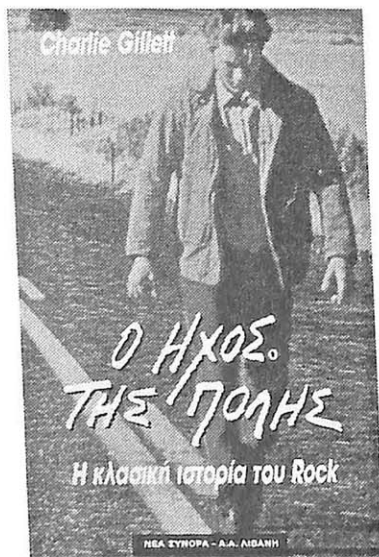
Γιάννης Πετρίδης-Κώστας Ζούγρης ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ (εκδόσεις Ανατολικός)

Δεν είναι ιδιαίτερα εύκολη η επιλογή για τα καλύτερα τραγούδια που ακούσθηκαν από το 1900 μέχρι σήμερα. Για να φτιάσουμε στην τελική μορφή με τα τραγούδια που υπάρχουν στο βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας φέραμε στην μνήμη μας χιλιάδες τραγούδια από το παρελθόν και ξανακούσαμε τραγούδια από τις αρχές του 20ου αιώνα που λόγω ηλικίας δεν ήταν εύκολο να εκτιμήσουμε την αξία και την επιρροή που είχαν στην εποχή τους....

Ένα βιβλίο σταθμός από τους ιδρυτές του μουσικού περιοδικού ΠΟΠ και ΡΟΚ επί 20 ετία.

Charlie Gillett Ο ΗΧΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ Η κλασική ιστορία της ROCK (εκδόσεις Νέα σύνορα - Λιβάνης)

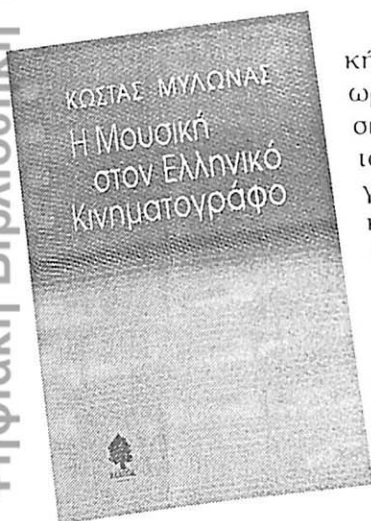

Ο ήχος της πόλης όταν εκδόθηκε για πρώτη φορά αναγνωρίστηκε αμέσως ως η πρώτη σοβαρή μελέτη του φαινομένου του rock n roll. Όχι μόνο δεν μπορούσε πια να απορρίπτει κάποιος τη μουσική αυτή εύκολα, αλλά το rock n' roll πήρε τη θέση που δικαιούνταν στην συνολική διάταξη της ιστορίας της λαϊκής μουσικής.

Ο Charlie Gillett μελετά την κοινωνική προέλευση του rock n' roll συζητώντας, μέσα από συνεντεύξεις, για τις αιτίες της άμεσης δημοτικότητάς του και της γοητείας που άσκησε σε μια γενιά που ανιδρούσε στο swing, τις big bands και τις συναισθηματικές μπαλάντες. Η εποχή του rock είναι διάσημη για τις προσωπικότητες της. Κάθε τραγουδιστής και συγκρότημα αναλύονται στο πλαίσιο ολόκληρου του κινήματος και εντοπίζονται επιρροές και σιλ. Ένα σημαντικό μέρος του βιβλίου είναι ο εκτενής κατάλογος δίσκων και τραγουδιστών με χρονολογική σειρά.

Κώστας Μυλωνάς ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

(Εκδ. Κέδρος)

Δεν είναι μόνο τα τραγούδια του Χαιζιδάκι ή το ουριακι από την ταινία Ζορμπάς που συνιστούν αυτό που λέμε μουσική στον ελληνικό κινηματογράφο. Εκατοντάδες συνθέσεις με ωραιότητα και το κυριότερο κινηματογραφικά καταλληλή μουσική έχουν γραφτεί για να επενδύσουν και να υπηρετήσουν τις ταινίες. Αυτή η μουσική υπογράμμιση μπορεί να δώσει μια γεύση ποίησης στις διάφορες σκηνές μιας ταινίας, μπορεί να κάνει μοναδικό το πιο καθημερινό γεγονός, μπορεί να καταδείξει τις καθολικές διαστάσεις μιας προσωπικής ιστορίας.

Το βιβλίο αυτό ερευνά, εκθέτει, αναλύει και αξιολογεί τη μουσική στον ελληνικό κινηματογράφο από τα πρώτα του βήματα μέχρι τις μέρες μας.

Στις σελίδες του παρουσιάζεται το σύνολο των Ελλήνων συνθετών που ασχολήθηκαν με τη μουσική του κινηματογράφου: από τους πρωτεργάτες, αυτούς που έδωσαν τις βάσεις, έως εκείνους που άρθρωσαν έναν μουσικό λόγο που στέκει επάξια δίπλα στα αριστουργήματα της μουσικής του παγκόσμιου κινηματογράφου.

Herbert Whone ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

(Εκδοτικός οίκος Παπαγρηγορίου-Νάκας)

HERBERT WHONE

*Το κρυφό
πρόσωπο
της Μουσικής*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΔΟΣΤΙΚΟΝ ΟΙΚΟΝ
ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ - ΝΑΚΑΣ

Αυτό το βιβλίο είναι μια σειρά από σκέψεις που προσπαθούν να οδηγήσουν τον αναγνώστη στην πιο βαθιά σημασία της μουσικής. Σ' έναν υλικό κόσμο, όπου η ανιλέψη περνάει κυρίως μέσα από τις αισθήσεις, ο άνθρωπος έχει καθήκον να ερευνήσει βαθιά για να φτάσει στην καρδιά του αντικειμένου.

Ένας άνθρωπος δεν είναι εντελώς γνωστός μόνο από τη φυσική του δομή, και, όμοια, ένα μουσικό κομμάτι δεν είναι εντελώς γνωστό από μόνη την εικόνα του στο χαρτί.

Το ανθρώπινο γένος βασανίζεται, συνδεδεμένο με τον εξωτερικό κόσμο, και πρέπει να αποκαλύψει πρώτα, για να ανακαλύψει έπειτα, μια ακλόνητα σταθερή κατάσταση. Η μουσική είναι τόσο σιενά συνδεδεμένη με την διαδικασία της αποκάλυψης- μαζί με τη διαδικασία της επιστροφής- ώστε είναι αδύνατο να μιλάμε γι αυτή χωρίς ν' αναφερόμαστε συνεχώς σ' αυτό το κεντρικό θέμα, πάνω στο οποίο βασίζεται το βιβλίο αυτό.

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Κ.Ε.Π.Α. Δ. ΒΕΡΟΙΑΣ
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Τοπικής Ιστορίας

ΕΝΙΑΙΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ

Παύλου Μελά και Μπιζανίου
Τηλ. κέντρο: 2331078100, 2331078127, Fax: 2331027914
Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού
Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο
Κέντρο Πολιτιστικών Πρωτοβουλιών και Επικοινωνίας

ΧΩΡΟΣ ΤΕΧΝΩΝ

Παύλου Μελά & Μπιζανίου
ΑΝΤΩΝΙΑΔΕΙΟΣ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΩΝ
Αντωνιάδη 19

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΘΕΑΝΩ ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ»
Θ. Ζωγιοπούλου 3, τηλ. 2331024879

ΑΙΘΡΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ «Όλγανος»
Ολγάνου 19, τηλ. 2331028277

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
Ιερραρχών 4, τηλ. 2331023880

ΘΕΡΙΝΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ «Μελίνα Μερκούρη»
Άλσος Παπάγου, τηλ. 2331072654

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Κουντουριώτη 8, τηλ. 2331067308 & 2331026877

